

Matka-muistelmia Wenäjän Lapista.

Kirjoittanut J. F. Hauwon.

Johdanto.

Loppiaisen pyhäksi vuonna 1868 tuli Kuolajärven pitäjän kirkolle eli niinkutsutulle Sallan kirkolle kaksi mainittuun seurakuntaan kuuluvaa miestä, jotka keväimen ja suven aikana edellisistä vuotta olivat käyneet kalanpyhynnällä Wenäjän Lapissa Väämeren rannalla. Nämä tiesivät minulle kertoa, että Uurajoen varrella, liellä sen suuta, löytyi paljon Suomalaisia uutis-asukkaita. Tämä sanoma, joka minulle oli ihan outo ja odottamaton, kihoitti minua tarkasti tiedustelemaan heiltä, millä kannalla maamiestemme elämä siellä puolen oli, ja näinpä tuli minulle tiedoksi, että Kuolan kaupungissa ja Uurasissa löytyi yhteenä lähes pari sataa Suomalaista henkeä, jotka hallawuosien pakosta osittain Norjalaisen Ruijan kautta, osittain suoraan Suomesta olivat sinne siirtyneet kalanpyhynnällä elatusta itselleen hankkimaan.

Mutta mikä etenkin hyvästi liikutti sydäntäni, oli se sanoma, että siellä oleskelemaiset maanmiehemme olivat peräti kaiken hengellisen hoidon puutteessa ja että he suuresti tätä puutetta surivat. Minussa heti syttyi palava halu tehdä tutkinto-rettä niille seuduilla kansalaiseni luoksi ja samalla tarjota heille sitä apua ja neuvoa, jota he tärkeimmästi kaipasivat. Tästä asiasta lähetin siis kunnian-arvoisalle Kuopion Konsistoriolle kirjeen, ilmoittaen äskensaanani tiedot, ja esittelin sitä surkiata tilaa, jossa puheena-olevat uutis-asukkaat hengellisesä suhteessa olivat. Pyysin myös hyvimässä nöyryydessä, että Konsistorio, jos se katsoi minun sopivaksi siihen toimitukseen, Armolliselta Suomen Esiwallalta koki saada minulle matkarakkaa tutkinto- ja lähetys-rettkeen Väämeren rannalle. Konsistorio, jolle koko tämä asia oli ihan outoa, otti sen kumminkin suosiolliseen huomioon, mutta vaati ensin Kuusamon sekä Utsjoen papeilta tietoja, oliko heidän seurakunnistaan paljon wäkeä siirtynyt Wenäjälle Väämeren rannalle. Näin tuli nyt Konsistorion tiedoksi, että Kuusamosta yksinänsä viime vuosina noin 200

henkeä oli siirtynyt osittain pohjois Ruijaan, osittain myös Wenäjän puolelle rajaa, Väämeren ja Wienanmeren rannoille. Mutta tämä tieto Kuusamosta ei tullut ennenkuin Tammikuun lopulla viime vuonna. Kesällä w. 1868 olin minä jo kirjoittanut Uuraan, ja sen johdosta minulle kirjoitti uutis-asukas M. Bergström kaksi kirjettä, joissa hän näytti hyvin ihastuneen minun tuumaani ja pyysi minun Suomen Esiwallalle ilmoittamaan heidän surkiata tilaansa sekä pyytämään itselleni tarpeellista matkarakkaa käydäkseen heidän luonaan. Sekä näiden kirjeiden että myöskin Helsingistä tulneiden kehoitusten johdosta otin nyt kirjoittaakseni alamaisen anomuksen Suomen Kork. Esiwallalle, selittäen aikomukseni sekä pyytäen siihen Suomen waltiovaroista tarpeellista matkarakkaa. Tätä pyyntäni puollusti nyt kunnian-arwoisa Konsistorio, jonka tähden myös Keis. Senaatti oli suostuainen asiaan; kuitenkin koska matkustus oli tehtävä Wenäjän Keisarikunnassa, katsoi Senaatti tarpeelliseksi Hänen Yhdyshyhtensä Kenraali-Kuvernöörin kautta hankkia minulle siihen lupaa asianomaiselta wirastolta Wenäjässä. Mutta tämän luvan hakemisen tähden meni matkustukseen jowelias aika ohitse, niin ett'en woinut päästä matkaan ennenkuin sisällä-olewan vuoden alussa. Kirj. Kuusalehden Toimitukselle olen luvannut kertoa tärkeimmät matkani tapahtumat sekä merkillisimmät havainnot, joita tällä retkelläni olen tehnyt. Että paljon wähemminkin tärkeää on joukkoon lisätty, ei kähtämmöisissä kertomuksissa wälttää.

I.

Matka Kuolajärvestä Suoniin. Suonin uutisajutuksen historia. Myhysten Suonilaisten tila. Matka Suonista Alkalan Lappalaisten kyläpaiklaan.

Pispa Henrikin kuolemapäiwänä 19 p:nä viime Tammikuuta pääsimme wihdoin matkalle. Matkueesemme kuului 3 miestä, luffari, opas ja minä, ja ajokkaita meillä oli 7 poroa, joista 5

olivat minun ja 2 oppaan. Koska lähtöimme kotoa tapahtui vasta kello 7 illalla emme ker-
jenneet siinä päivänä kuin Riwiniemen uutista-
loon, joka, 2:n penikulman päässä Sallan kir-
kosta, on pohjoisin asuttu paikka Ruolajärvellä.
Tässä nyt oltiin hytä. Ruolajärven pappilasta
lähdettyämme, olimme kulkeneet poikki Ruolajoen,
Tarastianjankää ja Wesiloan-aapaa myöten Ten-
niöjoelle ja sitten Tuikasuannon-aapaa ja Lu-
tiojärveä myöten Sottajärvelle, jonka rannalla
Riwiniemen uutistalo on. Mutta tähän loppui
nyt tie ja meidän edesjämme oli ikävä 7 peni-
kuorman pituinen taiwal, jolla ei ole yhtään ta-
loa. Syyskierällä kun tie on jäätikkönä ja hy-
wällä kelillä tien auki ollessa, tämän taipaleen
helposti kulkee wuorokaudeksa, mutta nyt ei jäl-
kiä nähtynyt wähääkään, jonka wuoksi pehmiä,
paksu lumi pudotti ahkiomme kynnärän shwyh-
delle. Siinä alkoi sataa wahwasti lunta ja ilma
suweksi, joka teki kulkumme hywin hankalaksi, koska
keli muuttui takkalaksi. Towerillani ei siis muu-
ta neuwoa kuin käydä siwatoihin käsiksi. Ensi
päivänä nyt kuljettiin Tenniöjärven ja Sihna-
waaran yli muutamalle jängälle, jonka kuljet-
tua saawuimme Naalijoelle, joka laskee Tunt-
saan.¹⁾ Sitten hämärtyessä, tähtyi ruweta hy-
sijaa laittamaan. En ollut vielä koskaan ennen
hongalla maannut, jonka tähden hongawalkian ja
loidon (makusijan) laitos oli minulle hywin
outoa, ja koska näin lienee useimmille Ruukaus-
lehden lukioillekin, niin olkoon minulle suotu
muutamalla sanalla mainita, miten ne saadaan
toimeen. Asian laita on seuraawa: Hongaa ko-
pistellaan, koetteeksi onko se ontewa, jota tie-
tysti wältetään. Sitten se kaadetaan maahan,
2 pölkkyä hakataan ja wedetään toinen toisen-
päälle, tulnut (pönkät) wäliin molempaan pää-
hän; perkkapuun halkaistaan toisesta päästä ja
pistetään kallistuneena pölkkyä kohti lumeen, per-
kanaula lyödään päällimmäiseen pölkkyyn ja ase-

tetaan perkkapuun pihtiin, ettei päällimmäinen
pölkky palaessaan putoaisi maahan. Tulikaut-
tanen pönkätään hlös tulkkuiin alapuolelle, kanto
hakataan haloiksi, jotka pannaan pölkkyihin wäliin
shytkeeksi. Muutamana kynnärän päähän hon-
gasta asetetaan kynnäpuu ja noin shyen werta
siitä selkäpuu, joiden wäliin loito tehdään. Voi-
toa kuin ruwetaan tekemään, niin lumi kynnä-
puun ja selkäpuun wäliltä luodaan pois lapiolla
ja kuusenhakoja lewitetään pohjalle, fitte pys-
tytetään kuopan ympärille rasit eli ruoteet wä-
hän kallellaan hongaa vastaan, luoteet lewite-
tään niiden ympärille, ja nyt on loito walmis.
Tämmöinen loito oli meillä kummallakin puolen
hongaa, toinen minun ja toinen towerieni. Tässä
on merkittäwä, että hanka hakataan semmoiseen
paikkaan, jonka lähellä tiedetään olewan hywä
jäkälikko, että porot saawat tarpeeksi ruokaa;
sillä muuten ei ole niihin turwaamista. Kun
päiwämatta on päätetty, lastetaan porot irti,
eikä ole (äsken-mainitulla ehdolla) pelkäämistä,
että ne lähtewät pakoon; sillä wäshyneinä ja nä-
listhneinä he heti rupeewat ruokaansa etsimään.
Kamulla taas päiwän waljetessa otetaan ne suo-
pungilla kiinni.

Kun hongalla makuamiseen kerran tottuu, ja
hanka sattuu hywä, niin parempaa hysiaa ei tar-
witse, mutta toisinaan se palaa niin rajusti, että
rupeaa polttamaan, joka tekee lewon hywin tu-
kalaksi, ja kuin kowa onni taas on tuonut tuhla-
hongan eteen, niin se niin huonosti palaa, että
wälistä on wähällä sammua, josta seuraa wisi
ja kshmyhs. Kuinka sangen hywänä hätäneu-
wona se kumminkin on, sen saimme Ruolan ja
Uuran wälisellä taipaleella runsaassa mitassa
kokea. Mutta Lappalainen on kowin laiska hon-
kaa hakkaamaan, eikä hän myös sitä tarwitse-
kaan; sillä kahdella peskillä warustettuna, kah-
denkertaiset kalloffaajat jaloissa sekä raajat (po-
ron-nahkaiset housut) säärissä, ei hän pakkasella-
kaan tiedä wilusta mitään, waikka hän lumihan-
gella makaa.

21 päiwänä oli vielä samanlainen lumifade
ja takkala vielä pahempi, jonka tähden emme
päässeet siinä päiwänä pafenemaan kuin $\frac{1}{2}$, peni-
kulmaa. Sinä päiwänä tulimme Tuntsaan ja
sitä wähän matkaa hlöspäin Waatimojokeen,

¹⁾ Waltawa Tuntsa-joki lähtee Berriöntunturin ja
Sawutunturin wäliltä, juoksee luoteesta weki-etelää kohti,
(olkajoet: Ruulasjoet, Santari, Sortoja, Sorsoja, Kar-
hujoki, Ahwenjoki, Waatimajoki, Naalijoki, Jukka), laskee
Tunttajärveen; kääntyy siitä itää kohti, tulee Ruolas-
järveen, Tutijärveen, Kontajärveen, Sirolajärveen ja
laskee Kontanjummin nimellä Wienan-mereen.

jonka rannalla taas hongalla maattiin. 22 p:nä oli ilma hyvä. Nyt kuljettiin Waatjimojokea ylös, jivu Termusjoen suuta, joka oikialta puolelta laskee Waatjimoon, wihdoin noustiin Waatfinon oikialta puolta ylös maalle, josta sitten pitkin Kuivalihan-aapaa ja Piekuttaman-aapaa tultiin wäjäiselle kunnaalle, jossa juurikkawallalla oltiin yötä. 23 p:nä oli ilma selwässä ja pakkasenlainen. Kuljettiin kauniiden koiwukoin läpitse Piekuttama-ajan poikki Lakijängälle, josta tullaan tunturein välissä olemaan kuruun. Nämät tunturit ovat Karhutunturi ja Raukenema-oiva. Norrei, joka lähtee Lakijängästä, ja Karhuoja, joka tulee Karhutunturin alta, yhdistyvät kuruksa, jolle ne antawat nimensä ja laskevat sitte yhdistettyinä Suonijokeen. Kurusta, joka sanotaan olewan puolivälissä Sotkajärwestä Suoniin, nouseaan Mäljängä ylös ja laskeutaan sitte Mäljängälle, jonka läpi juoksee Leipioja. Tässä on Suomen ja Wenäjän raja, joka näkyy auki hakatusta linjasta. Mäljängän laidasja oltiin yötä. 24 p:nä kuljettiin pitkin Palo-alajängästä ja Hangas-aapaa Hangaswaaran nentään, jossa poroja shötettiin ja sitten Leipiojan poikki Routsen-aawalle ja Routheroharjuin yli Routherojelle, joka laskee Suoniin. ¹⁾ Nyt kuljettiin Suonia alas, ja koska Suoni oli kieränä ja kuintamo kaunis, oli kulkumme sekä joutusa että hupainen. Keskiyön aikana pääsimme "Saunalle", jolla nimellä Suonilaisten asunapaikkaa tawallisesti mainitaan. Tämä tulee luultawasti siitä, että wanhin asukas täällä asun muutamassa saunassa. Yhdeksän penikulmaa pitkä matkamme Sallan kirkolta tänne oli siis kestänyt 5 $\frac{1}{4}$ vuorokautta.

Suonin uutis-asutuksen historia on, lyhykäisestii kerrottuna, seuraawa. Noin 20 vuotta takaperin tuli eräs talokas Kustaa Kurwinen

Kuolajärweltä tänne asumaan; mutta kuin häntä oli kahdesti warlaudesta rangastu Suomesja, pelkäsi hän tulewanja kiinni-otetuksi ja karkasi viimein tiehenjä. Muutamia vuosia jälestäpäin tuli talokas Sippa Niemelä perheineen ja 4 muuta asukasta Kuolajärweltä sekä eräs Sirkelä Kuusamosta tänne; mutta kun ei heilläkään ollut passia, niin nimismies Borg wainaja ja kapteeni Melart, jotka jonkun rikosasian tutkimisen tähden käwiwät täällä, kiinnipanemisen uhalla pelättiwät heitä palajamaan takaisin Suomeen. Joku wuosi jälestäpäin tuli Matti Sotkajärwi perheineen tänne; mutta kuin ei passia hänelläkään ollut, niin eräs Wasko-niminen Lappalainen, joka ahnehti hänen sonniansa, sai hänen Wenäjän kruunumiesten käsiin, jotka kuljettiwat häntä Kuolasja ja Kemissä, jossa oikeus määräsi häntä suoraa tietä menemään takaisin Suomeen; waan eipä aikaakaan, niin hän palasi Suomesta jälleen Suoniin, jossa hän sittemmin on asunut toista kymmentä wuotta. Kaikki muut nykijiset asukkaat, joiden seasja mainittakoon jo ennen nimitetty Sippa Niemelä eiwät ole olleet täällä kuin 2 à 3 wuotta. Suonin asukasten luku oli wiimetalwena 36 henkeä, jaettuna 7 perheeseen; mutta koska nyt taas on ruwettu passia shjymään ja ainoastaan 3 perheuntaa ovat puuttuneet passin hankkimiseen, niin on shytä pelätä, että heidän luku taas tulee wähenemään.

Näykäämme nyt tarkastamaan niitä luonnon etuja, jotka näin wiehättäwällä tawalla owat wetäneet rajalla asuwain Suomalaisten huomion puoleensa ja saaneet heitä aika ajoittain tänne siirtymään. Nämä edut eiwät olekkaan wäjäisiä. Suonin korikat jokitörmät kasvawat kaikkein parasta nurmiheinää ja taitaisiwat perattuina antaa kontua noin 20 tawalliselle talolle. Järwet, joita täällä löytyy paljo ja suuriaakin, owat erittäin kalarikkaat. Karjanhoito ja kalastaminen owatkin olleet Suomalaisten pää-elatuskeinot täällä, mutta metsäshs on myös jiwu-elatuskeinona toisinaan ollut hywin etuisja. Peurat ja metsälinnut owat olleet sen esineenä. Mitä taas maanwiljelykseen tulee, niin wiime kesjään asti ei ole wiljelty muuta kuin nauriita. Wiime kesjänä shlwettiin myös wäjäsen peru-

¹⁾ Suonijoki lähtee 2 haarasta, toinen Suonilatwattunturista ja toinen Korwoiwasta. Oskajoet oikialla kädellä: Kiwijoen, Korkelejoen, Kiekkajoen; wajemmallalla kädellä: Norrei, Leipioja, Routherojoki, Siltijoki ja Kiwijoen. Neljä penikulmaa latwasta tulnansa laskee Suoni Kuolajärween, Kalajärween, kahteen Salmijärween, kahteen Pirijärween ja wihdoin Imanteroon. Wähä ennen Imanteroon laskuansa yhdisty se Multajoen kansja, joka myös tulee Suomen rajalta ja juoksee rinnatusten Suonin kansja.

noita ja ohraa sängen hywällä menesthksellä. Koska Suonin wuoma on tunnettu niin wähd-lumiseksi, ett'ei siellä useimpina wuosina ole kuin 2 eli 3 korttelia lunta, joka aikaisin kewällä sulaa, niin on syhtä uskoa, että ohran ja perunan eli potakan wiljelys tawallisinakin wuosina olisi etuissa. Jokitörmät owat kyllä tuiki hiesikot (hie-taiset), mutta järwein rannoilla löytyy mustai-sempaakin maata. Wiisi-neljättä uutta wirs-taa Suonista pohjaiseenpäin on 10 wirstan pi-tuinen Hirwasjärwi, josta Hirwasjoki laskee Nuortijokeen. Hirwasjoen wuoma olis uutis-asutukselle vielä soweliaampi, sillä se on yhtä wähd-luminen kuin Suonin wuoma ja maa on siellä paremmin multa-maata. Hirwasjoen suulla on laajat, heinävät saaret, joista kokonaiselle kirkkokunnalle tulisi niitthjä tarpeeksi, niinkuin eräs Kemijoen warrella asuwa talokas, Rankaan Hannu, joka toista kymmentä vuotta on Nuor-tijoella asunut, minulle wakuutti. Hänen isänsä oli kerran koettanut täällä ohran wiljelystä ja saanut erinomaisen sadon. Nämät seudut, Lap-palaisten hallussa kuin owat, eiwät tuota pal-jon mitään hyöthä Wenäjän kruunulle. Mi-nun ajatukseni on sen wuoksi, että Suomen Hallituksen pitäisi kokea saada nämä seudut hn-nä joku osa meren rannasta kormaukseksi Ra-jajoen rautatehtaan-alueesta, joka on annettu Wenäjän kruunulle.

Suonin nyhijistä asukkaista ei ole paljo puhumista. Sippa Niemelän pojat owat osoit-taneet parempaa tointa kuin munt, mutta pas-sittomina ja wähdwaraisina kuin hekin owat ol-leet, ei vielä ole mitään wisfiä tietoa, miten heidän elämänsä rupeaa menestymään. Munt owat sekä köyhät että saamattomat. Suonin nyhijinen untisasunto ei siis anna mitään wis-fiä tulewaisuuden toiwetta. Rajalla asuwat Kuolajärweläiset katsowat heitä myöskin kar-sain silmin; sillä he pelkääwät heiltä tuhoa po-roillensa, — syhstäks wai ei, en tiedä sanoa. Suonilaisten asunnot owat hywin wähdpätöi-set; sillä heillä ei ole ollut tähän asti lupaa hakata puuta paitfi honkia ja liefoja (wetisth-neitä puukantoja). Niemeläiset, joita on 2 perhettä, asuwat pienoisessa pirtissä ja tuwas-sa. Raksi perhekuntaa asuu saunasja, jossa ei

ole muuta tulisijaa kuin tawallinen saunan kinas. Raksi perhettä taas asuu liefoista tehdyssä tu-wassa, jossa ei ole permantoakaan. Wiimei-nen perhe taas asuu hywin rapistuneessa lap-palaisen kodassa, jossa katto on keskeltä auki. Lapset istuiwat kyyhkyllään keskellä kotaa wal-kian ääressä ja näyttiwät hywin wilustuneilta.

Nyt wihdoin muutama sana toimistani Suo-nissa. 25 p:nä lewätthäni ja saunasja käythäni pidin iltapuolella Raamatun selityksen. Seu-raawana päivänä pidettiin tawalliset lukufin-kerit ja saarna sekä messu eli Herran ehtoollis-nen. Suonilaiset kuuluwat kirkollisessa suhteessa Kuolajärwen seurakuntaan; miehet käyhät siellä ripillä ja tuowat sinne ruumiinsa haudattawaksi. Tarpeellista kuitenkin olisi, että, jos tämä siirtokunta, niinkuin toiwomista on, pääsee wa-kinaisemmalle kannalle, Kuolajärwen pappi mää-rättäisiin joka wuosi syhskierän aikana käymään täällä lukufinleriä pitämässä kruunulta saata-waa maksua vastaan. Ainoastaan sillä tawoin woidaan hylä-pitää jotakin hengellistä waloa näillä syhjäisillä seuduilla. Hartailla toiwotuk-silla Suonilaisten hywäksi lähdin 27 p:nä aa-mupäiwästä jälleen matkalle ja tulin isoin sel-käin poikki kuljettuani, iltapuoleen 30 wirstan päässä Suonista olewaan "kyläpaikkaan", niin-kuin Alkalan Lappalaisten asuntopaikkaa tawal-lisesti kutsutaan.

III.

Alkalan Lapin kyläpaikka. Lappalaisten elatuskeinot, ta-wat, taika-usko, siweydelkinen tila j. n. e. Matka Alkalasta Kuolaan.

Jos ei Suonin asukasten asuntopaikka ole itjesfään mikään komea, niin on kumminkin sen asema, korkealla jokitörmällä koiwikko-saaren edes-sä, miehättävän ihana. Sitä wastoin etjit tur-haan rumempaa ja surfeampaa sentua kuin Al-kalan kyläpaikka on. Tosin on se matalalla kun-naalla pienosen lammen rannalla, mutta koko ympäri-olewa sentu näyttää olewan jängänpe-räistä maata ja metsä tuiki waiwaisfaswuista kuusikko. Asunnnot, enimmästi 5-seinäisiä tu-pia, pienonen porstua edessä, owat kaitfi hy-desä rhyhmässä, sängen wähdpätöiset ja mata-lat. Owet owat niin matalat, että ainoastaan waiwoin sellä koukussa pääset sisälle. Se tupa,

jonka me valitsimme majapaikaksemme, oli kumminkin uusi, jotenkallin siileällä ja puhtaalla laattialla, kahdella 4-ruutuisella eheällä affunalla sekä siistehden puolesta moittimaton. Wajemmalla puolen owea oli loukkoon muurattu aukinainen takka, josta sawu kohosi suoraan ylös ilmaan. Pellin asemasta löytyi tukko katolla, joka hyöksi pantiin reikään. Oikealla puolen owea siwuseinää vasten oli sänky, jossa tuwan isännän Hotatan waimo makasi sairaana. Peräseinällä oli tawallinen lawitsa, mutta pöytä ei näkynyt koko huoneessa. Takan ja peräseinän välillä oli laattiaton wäli, jaettu kolmeen sijaan eli lomaan, joissa löytyi wesisawu, padat ja kaitenmoisia wärkkiä. Hotatta ei ollutkaan kotona. Hän oli niinkuin useat muut kyläkunnan miehistä lähtenyt Rannanlahteen weron maksuun. Mutta koska tulomme jo edeltäkin oli tullut tiedoksi, otettiin meitä hywin ystävällisesti vastaan. Hotatan weli Luffa, jonka piti oleman isännän sijassa, toi heti peuranpaistin sisään, rupesti sitä kalsolla haffaamaan ja laski palaset kattilaan, kaasi siihen wettä ja ripusti sen sitte walkian yli kiehuamaan. Ennenkuin liha oli kypsynyt, siwalsi hän lihapalasen kaaran päälle; sillä lappalaisilla on se taika-usko, että jos joku sattuu aiwastamaan, ennenkuin keitto saadaan pois padasta, niin joku niistä pian kuolee, jotka sitä lihaa syöivät; mutta sitä koetetaan wasta-mainitulla tawalla wälttää. Nyt laskettiin neliskulmainen pöytä-kiiru, noin 5 korttelia joka siwulta, matan pölkyn päälle ja siihen pantiin ruoka, jota oli 3 eri lajia: 1:o kapahaukia, jota annettiin meille nautittawaksi ennenkuin liha oli kypsynyt; 2:o peuranlihaa, aiwan suolatonta, jota itse saimme maustaa pöytäkiirulle piristetyllä suolalla; 3:o keitettyä peuranluuta, jota lappalaiset samoin kuin Ruolajärweläisetkin pitävät kaikkein parhaana herkkuna. Särpimeksi ei ollut muuta kuin wettä; sillä niinkuin tiedetään ei lappalaisilla ole lehmäiä ensinkään.

Kuitenkin jos luulet, että lappalaiset ei pidä lehmän antia misään arwossa, niin erehdyt suuresti, sillä Suomalaisten tyhönä kähdessään he syöwät wiiliä ja woita aika lailla ja wälistä myös hämmäntäwät isoja woi-palasia wi-

lin ja piimän sekaan, jota sitte syöwä särpiwät. Wenäjän kruunu on viime aikoina monet kerat tarjonnut heille rahaa lainaksi lehmäin hankimiseen; mutta he owat aina panneet vastaan, koska owat aiwan laiskat heidän tekoon ja heidän waimonsa tottumattomat lehmiä ruokkimaan. Sitä wastoin he pitäwät lampaita, joita useammalla oli 5 eli 6, ainoastaan kahdella 10. Lampaat käywät koko talwen ulkona, ainoastaan myrsky-ilmalla ja yön-ajaksi menewät he kynnärän kerkuihin suojiin eli lammashuoneisiin. Tämöinen lammasten hoito tietysti ei woi antaa erittäin hyviä willoja, eikä lappalaiset wielä olekaan paljon harjantuneet wila-aineita walmistelemaan. Lantjoansa, olkoot ne mitä lajia tahansa, eiwät kehää rußilla, waan wärtinällä, joka kuitenkin harjauneilta tapahtuu sangen joutusasti. Mutta kangaspuita heillä ei laiskinaan ole; senwuoksi antawat lantjansa, jotka waatteiksi aiotaan, Suonilaisille kudottawiksi.

Utafen syötyä ruvettiin tuumaamaan khydistä, ja koska wihdoin palkasta oli sowitzu, lupasi Luffa seuraawana päivänä käydä poroja hakemassa. Niin tapahtuikin; mutta koska ei sinä päivänä wielä kerjetty päästä matkalle, ja aika rupesti käymään minulle pitkäksi, niin kästin minä Esja Matinpoika Sottajärwen, joka jo pitemmältä aikaa on täällä asunut, lappalaisen tyttären naimut ja Kreikan uskoon kääntynyt, kertoa minulle lappalaisten elämästä ja tawoista. Hedelmänä siitä, minkä häneltä ja Suonilaisilta olen kuullut, on seuraawa kertomus, joka tosin on monessa kohden hywin waillinainen; mutta kufatiesi woipi mennä jonakuna lisänä eli tähtteenä sille mestarin-kädellä tehdylle kertomukselle lappalaisten elämästä ja tawoista, jonka lufija tapaa mainion M. A. Castrén wainajan tunnetussa teoksessa "Nordiska resor och forskningar" 1 osa; ja on minulla tähän kertomukseeni sitä enemmän syhtä, koska Castrén wainaja ei käynytäkään Alkalan Lapisia.

Etä Alkalan Lappi wäksiluvun puolesta on jokseenki wäähäpäriäinen, näkyy siitä, kun viime talwena lappalaisten luku siellä oli 59 henkeä, jaettuna 13 perheeseen, paitti 3 Rannanlahteen siirtynyttä perhettä, jotka myös luetaan tänne. Hirwasjärwen eli Kolmiskan Lapisia on Lap-

palaisten luku sitä vastoin 108 henkeä, jaetuna 23 perheeseen. Kun M. A. Castrén, noin 30 vuotta takaperin, kävi Wenäjän Lapisissa, oli Wenäjän Lappalaisten luku 1844 henkeä; mutta Ruolan Stanowoj'n minulle antaman tiedon mukaan, ei niitä enää löydy kuin 1200 henkeä. Koska siis Lappalaisten luku Wenäjän Lapisissa 30 vuoden sisällä on mennyt kolmatta osaa vähemmäksi, on syytä pelätä, ett'ei jataakaan vuotta kulu, ennenkuin tämä lahofunkta siellä on joutunut kokonaan sukupuuttoon. Syyt heidän vähenemiseensä voivat olla moninaiset, mutta etewimmät lienevät kumminkin seuraavaiset: Kun äideillä warattomuuden ja paastomisen tähden ei ole antaa lapsilleen tarpeeksi ruokaa, on seurauks, että moni lapsi juuri sen lautta ennen aikaa kuolee ja ne taas, jotka jäävät eloon, fitistywät vähäläntäisiksi ja heikoiksi. Kun tähän vielä tulee wälewäin juomain hylölinen nautinto, joka näyttää wallitsewan tän-puolisten Lappalaisten seasissa, niin olemme maininneet ne syyt, jotka päivä päiväältä vähentävät tämän kujan suwun elonwoimaa ja wihdoin saattawat sen täydelliseen häwiöön.

Kos nyt käymme Alkalalaisten elantoa katsomaan, niin poronhoito ja kalanpyhyt täällä niin kuin muuallakin Wenäjän Lapisissa tawataan pääelatuskeinoina. Poroja heillä ei kumminkaan ole erittäin paljo. Sawiitanalla, jota pidetään rikkaimpana, sanottiin olewan 200, Hotatalla 40, Parjifalla 40, Metrow'issa 50 poroa ¹⁾ j. n. e. Mutta erittäin paljo poroja eivät tarwitsekaan; sillä koska koko suwen ja paasto-aikoina talwella syöwät kalaa, niin heillä kalasissa on ja tähtyy olla se ruoka, joka enimmäen osan wuodesta heitä elättää. Niin pian kuin jää sulaa järwestä, lähtewät Lappalaiset kulin kalawesillensä, joita keskenään owat jakaneet. Kun järwi on hywin iso, jaetaan se kahden kahden Lappalaisen välille. Kun kewäällä kesa-ajuntoon lähdetään, niin köyhemmillä on puudan werta, tai korkeintaan kaffi, suoloja muasjaan, josta lusia arwannee, että waikka kaloja hywinkein saataisiin, eivät pysty niitä säilyttämään. Sauhoja muu-

¹⁾ Niin isoja ja laumia poroja kuin Alkan Lappalaisten en ole vielä missään nähnyt.

tamilla kesaan aikana ei ole nimeksikään, jonka tähden kala on heidän ainoa turwansa, mutta kun ei ole suolojakaan tarpeeksi, niin monikin ei wedä nuottaa kuin muutamana apajan siffi waan että saawat mitä päivänsi tarwitsewat. Wasta syysyllä, kun wesi rupeaa kylmenemään, alkawat hankkia kaloja talwenkin waraksi. Parjiffa ja Metrowi olivat wieneet Kannanlahteen kumpikin noin 80 puutaa juomus-siffoja kaupaksi, ¹⁾ ja oli hintana ollut 1 rup. 50 k. puudalta hywistä ja 70 k. huonoista. Muutkin olivat wieneet sen werran, että saivat rahaa weronmaksuksi. — Peuranpyhyt, ²⁾ joka ennen muinoin täälläkin oli woimassa, on niin vähennyt, että Hotatta on ainoa mainittawa peuranpyhtäjä. Hän käypi joka syys uurtua Smanteron itäpuolella ja, koska tämä metsästys-alue on Sokostrowaan kuulawa, niin hän antaa sinne neljänneen osan saaliistaan. Wiime syysynä oli hän tappanut 20 peuraa ja muutamaa peuraa pyhittäessään sattui hänelle kummallinen tapaus, jota lukiaini luwalla otan tässä kertoakseni niin kuin minulle kerrottiin. Tapaus oli seuraawa: "Hotatta ampuu hirwaspeuran wikaan, niin että se kaatuu. Pyhtäjä rientää sinne ja pistää weitsellä. Se ei sittäkään wääjää, mutta hyppää seisomaan, ottaa miehen sarwiinsa ja lähtee lauffomaan. Tulee wiimein rimpeen ja wajoo sinne, jolloin mies pääsee seljän päälle ja peura kaatuu selin. Mies peuran alle, mutta pääsee wähisä hengin pois." — Muutamia wuosia takaperin tapahtui seuraawa kumma tapaus: "Koira johdattaa peuranpyhtäjää muutama paikkaan, ja nyt hän näkee kuinka hirwas ja kontio tappelewat par'aikaa. Kontio oli ruwennut hirsasta pyhittämään, mutta kun oli tihikko, niin hirwas ei pääsytäkään pafoon. Cipä siis muuta keinoa kuin ruweta wastustelemaan. Hirwas nostaa kontion sarwilleen ja pudistaa, huiskii ilmasa. Tätä wähan aikaa tehtyänse heittää sen alas maahan ja kontio paneupi wat-

¹⁾ Suomuskaloiksi kutsutaan talwiwerkoilla (juomusilla) pyydettyjä kaloja, joita kaupitaan jäätyneinä.

²⁾ Peuroja kun lähdetään pyhittämään, otetaan hirsas myötä, ja kun se saapi hajun peuroista, niin se ryhtii, ja kun sätte tulewat nähtyihin, niin joku hirsaspeura juoksee vastaan, jota ammutaan.

jalleen. Kontio, vähän lewätthänsä, lähtee taas käsiä ja sama leikki alkaa uudelleen. Pyyhtäjä ei tiedä kumpaaako ampua, ampuu viimein hirs-
waan. Kontio tästä hyvillään rupeaa taas kä-
siksi, mutta ei aikaakaan, niin pyyhtäjän luoti
kaataa hänenkin hirswaan päälle.”¹⁾ Mitä taas
lunnustamiseen tulee, niin Lappalainen ei wiit-
satimia tehdä ja kun hän metsästäsä koiran
aina pitää rihmasja²⁾ (kurossa, woolassa), ei
hän saakaan monta lintua. — Mitä Lappalais-
ten ruoka-laitoksiin tulee, niin tehtävönsä tässä
seuraawat muistutukset. Marjoja kokoilewat Lap-
palaiset paljo. Niitä syödään wellissä ja ka-
lain kansja, niistä keittävät he puuroa ja mais-
telewat niitä myös wiinaleiwäksi. Waikka tam-
mikuu jo oli lopussa, oli Kotatalla vielä 5 tyn-
nyriä hilloja ja 1½ ahkiota puoloja. Minullekin
annettiin keitettyjä hilloja syödä ja hywiä olivat-
kin. Raikkeen ruokaan pannaan sarwipetteleellä
surwottua petäjää sekaan, josta ruualle sanowat tu-
lewan hywän maun. Mutta ei niitä aina surwota;
sillä Rasnawolokassa näin muutaman waimon, jo-
ka par’aikaa oli lihaa keittämässä, wuoleskelewan
pettua puusta ja kattilaan sitä panewan. Wä-
listä metsässä käydessään kiskowat petäjää puus-
ta ja tuffiawat suunsa täyteen; sillä se on heistä
oikein makeata. Herkkuilijain waraksi annan täs-
sä seuraawat selitykset Lappalaisten parhaista
himo-ruo’ista, jotka kofkikirjain tekiät ottakoot
warteensa: 1:o kalan mätä (ei ahwenan eikä
lohen) pannaan kuppiin, mätisilmät hienonne-
taan kurikalla ja siihen vähän ruu’ia jauhoja
sekaan. Sitte pannaan raswa tyhjään kattilaan
kiehumaan kunnes heittää kiehumasta, niin mätä
sitte wiskataan siihen. Siinä kiehuu ja kiehuu,
siksi kuin kowenee. Sitte kattila lasketaan alas
ja keitto käännetään toiselle puolelle, jolloin uu-
destaan pannaan walfialle wäähäsi aikaa, ja
nyt on keitto walmis. — 2:o linnun munia sär-
jetään ja wettä pannaan kolmanneksi osaksi. Hie-
rimellä hierotaan ja vähän jauhoja sekaan.
Raswa taas tyhjään kattilaan, muna-jotku sii-
hen ja sitte loppuun asti, niinkuin jo edellisen

ruoka-lajin valmistuksessa on neuwottu. — Lu-
kiani suokoot minulle anteeksi, että niin wähä-
pätöisiä asioita olen heille labellut.

Näykäämme nyt tärkeämpiä kohtia tarkasta-
maan. Mitä Lappalaisten uskon-opillisiin käsit-
teisiin tulee, niin ne näkywät olewan tuiki hä-
mävät ja hengellinen pimeys on heissä wallan
suuri. Jos heiltä kysytään: montako meillä on
Jumalaa? niin muutama wastaa niitä olewan
3, toinen sanoo 7 ja kolmas 10. On myös
kuultu siihen kysymykseen wastattawan: ”meillä
on paljo Jumalia,” jolla wastauksella tarkoi-
tetaan heidän monilukuisia Jumalan-kuwiansa.
Eräs wanha 80 wuotias, Wasko niminen, ukko
ei ollut tiennyt Wapahtajasta mitään, kun eräs
Suonilainen oli ottanut hänestä puheksi. Koska
he juhliina Jumalan kuwain edessä makaawat
polwillaan ja ristiwät itsiään, niin usein joku
joukossa alkaa ilwehtimään ja koko heidän har-
tautensa päättyy nauruun.¹⁾ Näin on minulle
kerrottu. Kun näkewät Suonilaisten kirjaa lu-
kewan, niin he tekewät heistä pilkkaa, sanoen
että tuommoiset paperilehdet eiwät maffja mi-
tään. Mutta yhtä suuri kuin heidän tietämät-
tömyhtensä on, yhtä huonolla kannalla on myös
heidän siwehtensä. Rukousta johonkuhun muu-
hun kuin omaan awiokumppaliinsa, on täällä
niinkuin Wenäjän Karjalassakin yleinen tapa.
Samiwanan pojat esim. eläwät julkisessa sala-
wuotudessa toinen sifarpuolensa ja toinen äiti-
puolensa kansja. Kun edellinen oli lähdössä
pitemmälle matkalle, niin hän jäähywäisiksi sa-
noi salawaimolleen: ”jos sinä jill’aikaa menet
naimiseen, niin minä kotiin tultuani sinun ta-
pan;” ja kun jälkimäinen aikoi mennä naimi-
seen, niin äitipuoli hänelle sanoi: ”noh, minne
minä sitte jään.” — Kun Suonilaiset nuhte-
lewat heitä ja sanowat semmoista elämää syn-
niksi, niin he saawat naurun wastaukseksi. Sa-
miwanasta ferrotaan, hänen epäluulosta lyö-
neen ensimmäistä waimoaan kirwespohjalla nis-
kaan, että se sairastui ja viimein kuoli. Näin
jumalatonta elämätä wietetään Alkalan Lapisja.

Lappalaisten häämöistä olen kahdelta Suo-
nilaiselta kuulnut kerrottawan seuraawaisella ta-

¹⁾ Kieretin tienoilla Wenäjän Karjalassa sanotaan
peuran-pyyhtö lätiä nythä olewan parhaassa woi-
massa.

²⁾ Koiran Lappalainen pitää kurossa, ettei se peuroja
ajaisi pois maasta, jos niitä sattuis liikeudussa olemaan.

¹⁾ Sautausristin muotoinen iso risti löythy kyläpi-
laksja, jonka edessä Lappalaiset toimittawat hartautensa.

walla: Whistä tultuaan ylkä ja morsian kumartawat polwilleen vanhempainja edessä ja halaawat heitä. Leipä tuodaan vanhemmille ja sillä 3 kertaa painawat sekä yljän että morsiamen selkää. Kun nuori pariskunta tulee whiäifistä Kannanlahdesa johtowäen tanssa, niin sanansaattaja tulee wäähän edellä kylään. Nuoret miehet nyt pöyhijään rupeawat warustamaan, ja kun hääjoukko tulee näkywiin, niin ruwetaan ampumaan, jota sitte jatketaan, kunnes pirttiin asti pääsewät. Kun tuliat rantaan jouduwat, niin muutamat juoksawat sinne, toiset takaa lykkääwät, toiset keulasta wetäwät nuorta parikuntaa rinnakkain owen eteen, josta nostetaan porstuaan, ja siitä rinnakkain owesta siijään tupaan, ja sitte pariskunta paiskataan waatteen taakse loukfoon, ja on morsiamella huiwi silmäin edessä. Waatteen takana owat 3 wuorokautta piilosja. Kolmen päivän perästä tulewat näkywiin ja nyt alkawat pidot. Puhemies antaa ryhpyh kullekin, ja silloin wieraat antawat jonkun lahjan pariskunnalle. Kun 3 kertaa kufin on rhyppännyt, panee puhemies hopeaformuksen pitariin, ja nyt on wiinan-juonti loppunut. Sitte syöddään ja pöyhästä noustua ylkä ja morsian kumartawat vanhempiaan. Nyt alkaa tanssi ja laulu." — Edellä seisowaan kertomukseen lisättäköön, että, kun ensi yön jälkeen anoppi (nimitetään morsiamen äiti) tulee nuoren pariskunnan tykö ja seisautuu owen suuhun, wasta-nainut nuori mies, jos hän on hawainnut waimonsa turmelemattomaksi, molemmiin käsiin nostaa anoppiaan ylös, mutta muuten painaa hänen alas. — Yleensä kun mies ja waimo owat yhdesjä olleet, he jälestäpäin walaawat itjiään wedellä eli weden puutteessa piehtaroiwat lumikinosessa, sillä tawoin wälttääkseen räähkää (hyntiä). Heidän ristiäifistään en tiedä muuta mainittawaa, kun että 4- ja 5-wuotisia lapsiakin ottawat kummiksi. — Whityä kirkkomaata Lappalaisilla ei ole. Ruumiit haudataan kuhun jattuun. Multaa tuodaan riwussa papille Kannanlahteen. Pappi astuu ulos kirkon portaille ja molii riepuun kääntyen sitä juuntaa kohti, jossa ruumis makaa. Sitte wiedään multa jälleen haudalle.

Lappalaisten taifu-uskosta olen jo ylempänä

maininnut muutaman esimerkin. Seuraawaiset saakoot tässä vielä sijaa:

Kun matkasta tullaan, niin ahkio warfin heitetään kumoon, ettei rietas henki yöllä saifi ajaa porolla.

Päiwän lastun jälkeen ei saa wettä mennä noutamaan järwestä, sillä weden haltia suuttuu.

Syylinki pidetään ensimmäisessä formsessa eikä toisessa, josta synti seuraisi.

Muistutuksena pakanuuden ajasta löytyy Kurusjärwessä Seita-niminen saari, jossa suuri paljous poronsarwia vielä tawataan. Tätä saarta kuljetaan aina hywin hiljaa siwu, tuulta wälttääkseen, eikä koskaan ympäri, jota ei Seita juwaitse.

Lappalaisten kylpeminen on niin omituista laatua, ett'en saata olla siitä puhumatta. Se tapahtuu, näet, sillä tawoin, että lappalainen riisuu itsensä alasti takassa palawan walfian edessä, lämmittää itsensä siinä ja nuoralla hiwuttaa kahtaalle niitä paikkoja ruumiista, jotka kutistawat. Siinä kaikki. Mutta kertomukseni Alkalan Lappalaisista on jo wenyhyt liian pitkäksi, jonka tähden katson parhaaksi jättää heidät tähän ja ruweta hankkimaan poislähtöä.

Kun Luffa iltapuoleen palasi poronhänsta ja lähtömmä taas tuli tuumaksi, rupefi hän estelemään milloin milläkin eikä aikonutkaan lähteä kyytiin. Tämä oli minusta hywin ikäwätä kuulala; sillä koska olimme päättäneet kulkea suoraan Smanteron itäpuolella olewaan Jofostrowan stansiaan ja suurempi osa tätä 50 wirsitan pituista taiwalta oli aiwan tietöntä wäliä, en enää olisi uskennut ottaa omat poroni tälle waiwaloiselle matkalle. Mutta kun Luffa vielä 29 p:nä aamulla oli epäilewäinen eikä tahtonut lähteä, niin neuwoa ei ollut muuta kuin panna omat porot eteen. Eessa Sotkajärwi otettiin oppaaksi ja poroin paluuttajaksi. Zäähwyäifet sanottuamme ja lohen Hotatan wäeltä lahjaksi saatuamme, lähdimme nyt matkalle. Ilma oli selwä ja kylmä. Wähän matkaa kuljettuamme tulimme suurelle Smanteron järwelle, joka korkeine saarineen ja awaroine selkineen näyttää sangen mahtawalta. Wähän ai'an perästä rupefi Smanteron itäpuolella olewa Lunitunturi näyttämään meille kuffuloitaan. Ne hohtiwat

auringon paisteessa ensin hopean-karvaisina juuri kuin puhdas kristalli, mutta myöhemmin kullankiiltäväisinä, juuri kuin ilta-auringon rustottaissa pilwet taiwahalla. Tätä luonnon ilmiötä en tainnut kylläksi nautita, sillä en ollut vielä eläisjäni semmoista nähnyt, enkä taida sitä koskaan unhottaa. Taidan siis omasta kokemuksestani todeksi todistaa M. A. Castrén'in lausetta, että kyllä Lapisjakin yhtä hywin kuin Staliasjakin löytyy mahtavaa luonnon ihannutta, jafka ihmisellä waan on aistin, jolla hän woipi sitä käsittää. Wihdoin jouduimme ilta-hämärässä jaaman-tielle (walta-tielle), joka kulkee Rannanlahdesta Ruolaan, ja nyt käytiin Umanteron itärannalla muutaman Rappalaisen tuwalla poroja syöttämässä ja itsemme lämmittelemässä, sillä ilman kylmyys oli nyt kiihtynyt tosi-pakkaseksi. Wähän aikaa tässä oltuamme, lähdettiin taas matkaan ja tultiin keski-hön aikana, remon-tulen säihkymistä ihailtuamme, Sokostrowaan, jossa talon wäki makasi maheassa unessa. Talonwäen herättyä ja wakkiaa khynttilään saatua, ruwettiin heti tuumaamaan kyydistä, josta sowittiin sillä tawoin, että talon wanhin poika lupasi kyyditä meitä Maanjelkään asti, jonne on 3 stantian wäliä eli 85 wirstaa. Pantinpa heti 2 miestä yöselkään poroja noustamaan kieferöstä, joka oli 12 wirstan päässä. Nannulla kun maistelin konjakkia, jota minulla matkan tarpeeksi oli vähäsen myötä, ja talon wäki sen huomasi, niin kaikkein mielet juuri kuin tuleen leimahtivat. Minua rukoiltiin ja kutsuttiin niin kauan, kunnes kuki oli määrätyn osansa saanut.

Tässä näin minä esimerkin siitä Rappalaiswaimojen satunnaisesta hurjuudesta, josta M. A. Castrén yllä mainitusja teoksessaan kertoi. Talon tytär sattui kowasti koskemaan äitiänsä, niin että se säikähti ja oli vähällä joutua hurjapäiseksi, mutta asettui kunninkin. Niin hywästi ei toki Alkalasja käynyt; sillä eräs wanha akka, jota siellä säikäytettiin, joutui tuliseen wimmaan, rupefi porisemaan ja eläimämään ja oli walmis tekemään kaikkia hullutuksia, mitä waan käskettiin. Rakki hywin kummallista esimerkkiä tästä satunnaisesta hurjuudesta on minulle sen ohessa ferrottu. Kerran

kun köyhän waimon piti viimeiset jauhonja, joita hän suurella waiwalla oli hankkinut, leiwäksi leipoa, eräs Ruolajärweläinen häntä säikäytti. Toinen janoi: nakkaa jauhoja hänen päällensä, ja tämä teki niin, — wiskasi pusista kaikki jauhot rauhan häiritijän perään, niin että koko huone pölysi jauhoista. Kun viimein selweji hurjuudestaan, latumus kyllä seurasi, mutta se jo oli liika myöhäinen. Toisella kerralla tapahtui niin, että eräs akka lähti juomuskaloja pyhymään. Hän kulki siwakoilla, ja kun tuli suuren kuusen juurelle, niin metso yhtäkkiä lentää suhisee siitä ylös. Siitä akka säikähti ja hakkasi wimmasjaan kirweellä siwaksansa tuhansiksi pirstoiksi ilman kenenkään käskemättä. Tämä on tosiaankin eriskummainen ilmiö inhimillisestä luonto-heikkoudesta, jota tuskin muualla tawattaneen.

Namiaiisen syötyämme, lähdimme taas matkalle. Nyt oli todellaankin kowa pakkas, joka ei tainnut olla waukuttamatta käsiin ja jalkoihin, jotka, waikka hywästi warustettuina, koko päivän olivat juuri kuin tulesja. Tultuamme Rikkataipaleesen, joka on 32 wirstan päässä Sokostrowasta, lewähdettiin siinä vähäsen aikaa; mutta kun tupa oli juuri par'aikaa lämpiämässä ja täynnä sawua, niin meidän oli siinä hywin tufala olla. Nyt lähdettiin taas matkalle ja tultiin hiljemmin illalla 18 wirstan päässä siitä olewaan pyhäyspaikkaan, jonka nimi on Rasnawoloka. Tämä yösiä oli mitä huonoimpia; sillä waikka makuu-waatteita ei minulta puuttunut, heräsin yöllä tarisewänä wilusta, joka tuli sekä alkunasta että auki jääneestä takasta. Luffarin herätettyämme, saimme pian wakkian takkaan wiritetyksi, joka jälleen lämmitti wilusta jähmistyneitä jäseniämme, ja takasja keitetty kahwi laskeusi pumpulina sydämmillemme. Sähtiesämme täältä ihastelimme Umptek nimistä jättiläis-tunturia, joka kohouu wastapäätä Rasnawolokaa Umanteron itäpuolella monilukuisine huippuineen ja rotkoineen ja tarjooi matkustajalle todellakin majesteettillisen näön. Rikkataipaleesta tullessamme oli se seurannut meitä isoimman osan viime taiwasta, waikk'emme ilta-hämärässä olleet sitä huomanneet. — Täältä lähdettyämme matkalle, tulimme istapuoleen 35

wirstan päässä olemaan Maafelkään, joka nähtä tää olewan isonlainen Lappalais-tylä. Alkalan kyläpaikasta lähdeyämme olimme matkustaneet ensin poikki Smanteron järwen ja sitten pitkin wasta mainittua järweä sen pohjaitsimpaan perukkaan asti, jota wäliä oli kiertunut 135 wirstaa. Maafelkä on myös rakennustensa puolesta etewämpi Alkalan kyläpaikkaa ja siinä löythy myös keltaisekfi maalattu pienoinen kirkko.

Tiistai-aamuna, 1:nä p:nä Helmik. lähdeittiin täältä wuonkailla (raitilla) härillä ajamaan Kitsaan päin, joka on 40 wirstan päässä Maafelästä. Nyt sain ensi kerran ajaa komopullassa, joka minusta oli hywin lystiä. Komopulka on juuri kuin pienoinen koku, johon wanneitten (kaarten) päälle raawentuuki on pingotettu sekä keulassa että perässä, ja kun siihen kerran pääsee istumaan, jatketaan raawentuuki keulasta kokuun taakse, johon se rakilla pannaan kiini, niin että se kokonaan on ummesa. Se on myös niin pitkä, että siinä hywästi sopii maata. Poro pannaan kolkoon (nuoraan, nuoralla kiini) edellimäiseen ahtioon ja kolloshärkä takana pitää mäkkipaikoissa ahtion kohdallaan. Matka Kitsaan kului hywin hupaisesti. Kitsaan tultuani tapasin siellä Kuolan Isprawnikan, joka kunnian osoituksella otti minua vastaan. Hän oli matkalla Wenäjän Kemiin Kuwernööriä vastaan-ottamaan, mutta sai tässä kirjeen, ettei häntä waadittukaan sinne, jonka tähden hän palasi täältä takaisin. Tämä Isprawnika on suweltaan Puolalainen ja näyttää olewan siwistynyt mies. Tässä juotiin teetä yhdesä, jonka jälkeen hän lähti ajamaan Kuolaan. Minä lähdin myös vielä samana iltana wuonkaat härät saatuani matkaan ja tulin noin kello 1 aikana yöllä Kuolan kaupunkiin, johon Kitsasta tulee 30 wirstaa. Kaupunkiin tultuamme, emme ensin woineet löytää majapaikkaa; mutta wihdoin saimme erään Suomalaisen piian herejille, ja tämä johdatti meitä muutamaaan piffin taloon, jossa matkustawoille annetaan majaa. Tämä talo oli jo edeltäkäsin neuwotettu minulle majapaikaksi ja Isprawnika oli palattuaan kaupunkiin antanut tänne tiedon tulostani. Siinä noudatti tänne heti muutaman Ruijalaisen, joka oli

meillä tullina. En ollut monta minuuttia ollut täällä, ennenkuin 2 Suomen miestä tuli minua terwehtimään. Ruijalaisen kansa teetä juotani, menin nyt matkasta wäshneenä lewolle. Wuoteeni oli laitettu laattialle ja lammasnahainen roukka pantu peitteeksi. Tämä tosin kumastutti minua, mutta wäshmys teki kohta lopun mietteistäni ja minä waiwuiin wihdoin matkaan uneen.

III.

Käyntini Isprawnikan luona. Kuolan kaupunki. Käyntini Protopopin luona ja koulussa. Suomalaiset Kuolassa. Wirtatoimitukseni. Matka Kuolasta Uuraan.

Seuraawana aamuna heräsin warhain, luultawasti sekä makuusijani huonoudesta että sisälisestä lewottomuudesta; sillä nyt walloitti asian tarkeys, jota warten tänne olin matkustanut, niin mahtawasti mieleni, ett'en tainnut muuta kuin hartaasti rukoulla Sumalalta armoa ja woi-maa josjain määräsä täyttämään sitä kutsusta, johon itseni olin welwoittanut. Suomalaiset täällä olivat mielestäni niinkuin korpeen ekyhneet, nääntywäiset lampaat, joita minun tuli Sumalan sanalla ruokkia ja elämän tielle saat-taa. Viitutetulla sydämmellä otin kynän käteeni ja kirjoitin M. Bergströmille Uurasja kirjeen, jossa ilmoitin hänelle, että se meiltä molemmilta hartaasti odotettu hetki nyt oli lähestymässä, jonka edestä minä laskaamatta 2 wuot-ta olin työtä tehnyt. Stanowoj, joka samana päivänä lähti matkustamaan Pietinkiin (Pitschinka), toisella puolen Uuraa, otti tämän kirjeen hywäntahtoisesti myötänsä. Hiljemmin aamulla käwi usioita Suomalaisia minua terwehtimässä, osoittaen sydämmellisen ilonsa minun tulostani. Käwi myös kaupungin Wiskaali (Kwartalnoj) wiran puolesta luonani, kysymässä mitä warten olin kaupunkiin tullut. Wihdoin saapui myös luokseni eräs Oldenburg niminen Ruijalainen, joka, useammat wuodet Kuolassa oltuansa, hywin oli taipunut Wenäjän kieleen. Häntä pyhjin tulkiksi itselleni, johon hän myös hywäntahtoisesti suostui.

Nyt lähdeittiin käymään Isprawnikan luona, joka kohteliaasti otti meitä vastaan ja lunastamatta antoi minulle sen matkapassin, jonka Kä-

ninhallitusten kautta Dulussa Arkankelin Ru-
wernöbriittiä olin neuvottanut itselleni Kuolaan.
Koska nyt ilmoitin hänelle matkani tarkoituksen,
jonka hän myös passista oli nähnyt, niin hän
ensin oli vaatiwinaan minulta kirjallista luwan
pyhtämistä papillisten toimitusten pitämiseen;
mutta tarkemmin asiata ajateltuaan, hän wi-
doin luopui tästä vaatimuksestaan. Täällä koh-
tasin Nimismiehen (Stanowoi'n) ja Wiiskaalin
(Kwartalnoi'n), jotka ennen minua olivat sinne
tulleet. Rahwia ja wiiniä juotuamme sekä si-
karria poltettuamme palattiin jälleen kortteri-
paikkaan. Nyt oli papillisten toimitusteni pi-
tämiseen joku isompi huone hankittawa, johon
tarpeesen wasta seuraavana päivänä entisen
kauppiaan Wasilij Wasanin talossa saatiin pirt-
ti; mutta koska huone ensin oli siivottawa ja
puut sen lämmittämiseen metsästä hankittawat,
niin wasta perjantai-aamuna pääsin toimeen.
Tätä jouto-aikaa käytiin tutustuaikseni kaupun-
kiin ja sen oloihin. Niinkuin M. A. Castrén
niin yllä mainitusta kirjasta näkyy, ei Kuolan
kaupunki siihen aikaan ollut aiwan vähäpätöi-
nen. Siinä löytyi silloin paljon wirkamiehiä,
kaupantiehe oli wilkas ja seura-elämä erittäinkin
maslinitsan wiikolla (paaston edellä) sangen
loistawa ja hupainen. Mutta kaupungin loisto
ja mahtawuus katosi sodan aikana, vuosina
1854—56. Englantilaiset sotalaivat ampuivat
kaupunkia tulipommeilla, joista se sytytti pala-
maan ja isommasi osaksi häwitettiin. Muurit
kaupungin ympäriltä tasoitettiin maata myöten.
Palon jälkeen on kaupunki jälleen uudesta ra-
fettu, mutta useimmat kartanot ovat huonot ja
vähäpätöiset. Kaupungin entisen kirkon sijaan,
jota M. A. Castrén mainitsee sangen suureksi
ja komeaksi, on Wenäjän kruunu rakennuttanut
uuden siistin kirkon; mutta se on kumminkin
entistä paljoa vähempi. Sitä paitsi löytyy
täällä saarella wastapäätä kaupunkia Kuolajoen
suussa wanha keltaikeksi maalattu puukirkko ja
sen wieressä aitaamaton hautausmaa, jonka poh-
joispäässä Suomalaiset ovat ruumiitaan hau-
danneet. Kaupungin väestö on tätä nykya 600
henkeä, joista 400 luetaan porwari-jäättyhyn.
Pää-elatuskeinona on useimmilla kalanpyhtö, jo-
hon tarpeesen täällä löytyy vähintäkin 60 pyh-

töwenettä. Pyhtömiehiä pidetään weneessä ta-
wallisesti 5. Weneet owat tosin lujat ja wah-
watekoiset, mutta tuiki rumat ja hitaat kulke-
maan. Sen wuoksi on Wenäjän Hallitus an-
tanut rahalahjoja kehoituksiksi niille, jotka Rui-
jan malliin owat pyhtöweneitä rakentaneet. Tur-
kan ja saidan pyhtö merestä sekä lohenpyhtö
Tuulomajosta owat täällä etuisimmat. Mutta
syhtä on uskoa, että myös sillinpyhtö olis
täällä edullinen, sillä se ensimmäinen vähäinen
koetus, joka täällä kahdella huonolla silliwere-
kolla viime syksynä tehtiin, tapahtui sangen hy-
wällä menestyksellä. Meripyhtöissä on weneen
omistaja eli hänen sijaisensa peränpitäjänä.
Weneestä, pyhtö-neuvoista ja leiwästä saapi
hän puolet koko saaliista. Toinen puoli jae-
taan kolmen osaan kahden kipparin ja kahden
syöttäjän välillä niin, että syöttäjät saawat hy-
den osan yhteisesti. Kippareille annetaan kewa-
talwella noin parikymmentä ruplaa käsirahaa
pyhtöä warten, ja usein on käynyt niin, ett'ei
sen enempätä ole hänelle tullutkaan, jos pyhtö
olis ollut kuinka tuottawa tahansa; sillä täm-
möistä petollisuutta täällä ei ensinkään ole kam-
mottu. Niin owat Kuolasja asuwaiset Suoma-
laiset, jotka kipparina owat Kuolalaisten kanssa
olleet pyhtöissä, minulle wakuuttaneet. Tärkeä-
nä siwuelatuskeinona on täällä karjanhoito.
Lehmiä on tyllä monellakin, mutta harwalla
enemmän kuin 1 eli 2. Maitoa myhdään täällä
kupittain, ja maksetaan kupilta, olkoon se isom-
pi tahi pienempi (korkeintaan $\frac{1}{2}$ kannua) 8 ko-
peekkaa. 1 naula suolaamatonta woiota maksaa
30 kop. — Hewosia ei löydy koko kaupungissa
kuin 2 kaisestaan. Mikä olisi siis luonnolli-
sempi kuin että poroja hewosen sijassa käytet-
täisiin! Mutta niin ei kumminkaan ole asian
laita, sillä koiria täällä pidetään wetojuhtina.
Nämä koirat eiwät ole tawallisia isommat. Koira-
raukat juoksawat kella wesiisaawineen perässä
awennolla, jonne joku poikainen eli muu pal-
welia seuraa heitä. Nyt tähtetään wesiisaawi
ja koira lähtee wetämään. Kummallista on
tosiaan nähdä kuinka koirariepu wastamässä
wetää kinnaa nelikhynteen ja ajaja pahimmis-
sa paikoin lykkää takaa. Halskohylen (3 arshinaa
pittä ja yhtä korkeaa) wetää hywä koira kuudella

ferralla. Kanoja täällä on monellakin, ja ne pidetään asuinhuoneissa. Heiniä saadaan Tuulomajoen varrelta ja niitä tuodaan syksyllä veneillä kaupunkiin — samoin myös jäkäliäkin. Kanoja tuodaan myös joken myöten lautoissa ja hakataan täällä haloiksi. Walmiista haloista, joita talvella tuodaan kaupunkiin aina peninkuorman päästä maksetaan 1½ rupl. Wenäjän sylestä. — Mitä kauppaan tulee, niin wäsituisia rihkama-kauppiota täällä ei ole kuin 3, jotka parhaastaan Wenäjän kalulla kauppaavat. Kauppalaivoja on kaupungilla 20, jotka keskimäärin wetävät noin 8000 wiekkoa. Kalankauppa on suurinmaksi osaksi ollut Ruolan pohjan Martiniani Basanin hallussa, joka on waukuttanut turskan hinnan alentamista wälistä 10:een ä 15:een kopeekkaan puudalta. Esiwallan säätämän lain johdosta owat uutis-asukkaat Säämeren rannalla oikeutetut 6 vuoden mittaan tullittomasti tuomaan sifälle ja kaupaksi tarjoomaan ulkomaan kolonia-kaluja. Vuultawasti sen wuoksi laskautettiin täältä viime kesänä tulliwirasto, johon kuului tullinhoitaja, tullipalweliat ja sitä warten täällä olleet sotamiehet. Seurauksena siitä on ollut, että paljo ulkomaan kalua tullittomasti on tuotu kaupunkiin. Wirkamiehillä on tosin käsky ottaa semmoista kalua takawarikkoon; mutta ne eiwät ole tietäwinkään asiasta mitään. *) Kaupungin palon jälleen ei täällä ollut pitkään aikaan muita wirkamiehiä kuin Stanowoi; mutta toissa talwena saatiin tänne useita muitakin. Eterwin wirkamies on täällä Isprawnik, joka kaupungissa on pormestarina, mutta maalla Ruolan piirin päämiehenä, jonka wuoksi Norjalaiset häntä Woudiksi kutsuwat. Muista wirkamiehistä owat Pomoschni ja Shleidowatel eterwimmät. Edellinen on Isprawnikan apumiehenä (Adjoint), mutta jonka päätöskset eiwät saa laillista waimaa, ellei Isprawnik kirjoita nimeänsä alle. Shleidowatel

(Sörenskriwer) on maatuomarina kaikenlaisissa riita- ja rikos-asioissa. Hän saapi wieraita miehiä kuunnella ja päätöstä tehdä, mutta hänenkin päätösksensä owat Isprawnikan wahvistettawat, ennenkuin woittawat laillisen waiman. Shleidowatel on ainoasti toisinaan täällä asuwa. — Erinäistä postiherraa täällä ei ole; sillä posti on Isprawnikan hoidettawana. Sääkäriä täällä ei tätä nykyä ole, waan ainoastaan haawuri, jolla on hänen ammattiinsa kuuluvia lääkkeitä.

Keskiviikkona päätin käydä Protopopin (Prowastin) tykönä ja koulussa. Miin tehtiin. Prowasti, joka pää pörröllään ja raswainen kauhutana hllänsä otti meitä vastaan, näytti jähkeltä ja tylyltä. Ei ollut hänellä paljo mitään sanomista, mutta tawallista kohteliaisuutta hänkin koki osoittaa. Tätä miestä ei pidetä täällä paljo missään arwossa, joka kuuluu tulewan siitä, että hän aiwan julkisesti on antaunut juoppouteen. Hänen kappalaisensa, Tuuloman pappi, jonka kansa prowasti viime kesänä oli riitaantunut kirkossa, on nyt kanteen-alaisena pois ja wirastaan ja elättää itseänsä puhtaaksi kirjoittamalla Ruolassa. Arkkipiispan päätöstä asiassa odotettiin. — Bappilasta mentiin koulun, jota pidetään wanhan ja rapistuneen huonerakennuksen hllerrassa. Opettaja, joka asuu samassa hllerrassa, otti meidät kohteliaasti vastaan. Sitte mentiin koulun opetusta kuuntelemaan. Siellä oli 30 oppilasta (27 poikaa ja 3 tyttöä), jotka istuivat penkillä pulpetit edessä, niinkuin meilläkin. Opettaja luetti oppilaita sifältä, josta huomattiin usealla olewan selwä luku. Kirjoituskirjat katseltiin ja oliwat hllipäänä tyhdyttämäiset. Wuokkia oli tässä koulussa 2. Opetus kestää kello 8:sta aamulla kello 2:teen päiwällä. Lupa-aikoja owat 6 wiikkoa kesällä, 2 wiikkoa Soulun ja samawerta Pääpiäisen aikana. Lapsia otetaan wastaan koska tahansa, ja sifälle otettaisissa ei wadita heiltä lufutaitoa ensinkään. Moni ottaa lapsensa kewäällä, pyhytön lähtiesään, koulusta pois ja tuopi ne jälleen syksyllä, josta opettaja walitti olewan suurta haittaa opetukselle, niinkuin helppo on hymärtääkin. Opettajan palkka on 168 rupl. wuodelta paitfi wapaat huo-

*) Wiime talwena pidettiin Ruolassa seuraawaiset hinnat: 1 matto rukiissa jauhoja 12 r. 30 f. ja wakkalaupassa 15 r. (Ruijasja, Wesiiaaresja ja Woreijasja 10½ rup.); 1 naula sokeria 40 f. (Ruijasja 24 f.); 1 naula tahwia 45 f. (Ruijasja 30 f.); ¼ f. korkiata wiinaa (Jrwin) 75 f.; 1 naula wenäjän tupakkasheetiä 40 f.; 1 puuta shaa 2 r. 50 f.; 1 riekko 10 f.; 1 käärä tulitikkua 2 f. j. n. e.

neet, polttopuut, kynttilät ja paperi. Promasti käypi uskon=oppia koulussa opettamassa.

Koulusta korttelipaikkaan palattuani, tuli Isprawnika tervehdimään minua, kyseli wointiani, olinko tyytyväinen kortteripaikkaani j. n. e.

— Keskiwiikko-iltana olivat Oljen ja Oldenburg minun luonani. Edellinen, joka toisja sytyhnä perheineen Ruijasta on siirtynyt tänne, elää talwisaihana niffarina ja kalaweneen tefijänä, mutta kesällä hän pyhtää kalaa niinkuin muuttin. Oldenburg, joka on kala=astiaintekijä, on 5 vuotta täällä asunut. Hän on nainut entisen Isprawnikan tyttären, mutta elää erillään waimostansa. Oljen näyttää olewan hywin wakawa ja hurskas mies. Hänen seurassaan oleminen oli minulle hywin hupaista. Nämä owat ainoat wakinaijet Ruijalaiset Kuolasassa, mutta sitä paitsi oli täällä 2 nuorta kauppa=kirjuria Woreijasta (Wardö), jotka olivat täällä Wenäjän kielestä oppimassa. Näiden neljän Ruijalaisen kanssa wietin, päivän työstä päästyäni, monta iltaa yhdessä, joten aika kului täällä joksienki hupaisesti.

Käänthäkäämme nyt wihdoin Suomalaisiin Kuolasassa. Ujan määrääminen, koska ensimmäiset Suomalaiset owat tänne siirtyneet, käypi sangen waikeaksi. Se waan nähyh olewan tosi asia, että pitkän aikaa Suomalaisia on täällä löytenyt. E. Bönnrot sanoo Kuolasassa käydesjään tawanneensa siellä muutamia Suomalaisia, ja Gregorej Remshinoff, eräs porwari Kuolasassa, sanoo olewanja suomalaista sukua, sillä hänen iso=ijänsä oli Kuusamosta siirtynyt tänne. Useat Suomalaisen haudat, joista ei enää woi saada mitään likempätä selkoa, todistawat samaa asiaa. Kuolan nykyisistä Suomalaisista, jotka isommaksi osaksi owat Kuusamosta kotoisin, ei wät wanhimmat ole olleet täällä kuin korkeintaan 5 vuotta. Heidän henkilukunsa on myös waikea tarkein määrätä, sillä se woipi samana wuonnatin olla hywin waihtelewainen. Asian laita on, näet, semmoinen, ett'ei kukaan saa kirjoituttaa itseään uutis=asukkaaksi Kuolaan, jonka wuoksi täällä olewat Suomalaiset owat joko semmoisia, jotka eiwät vielä ole ruwenneet uutis=asukkaiksi mihinkään, tahi semmoisia, jotka Suomalaisen uutis=asunnoista, erittäinkin Uurasta,

talwi=ajaksi siirtywät tänne työ=ansiota saadaksenja. Mitä heidän käytkönsä tulee, niin Kuolan wirkamiehillä ei ollut mitään moitetta heitä vastaan. He surfutteliwat waan heidän köhyhyttänsä, jota myös todistaa se seikka, että moni heistä on pakotettu panemaan lapsiansa kaupungille kerjäämään. Mutta on Suomalaisen tyyhmättömyhyteen muitakin syitä, niinkuin täällä wallittewa petollisuus, sekä kaiken hengellisen hoidon puute, jota moni wesisjä silmin on walittanut minulle. Nykyhänsä on täällä talwisaihana wähintäkin 40 Suomalaista. Perjantaina ja lauantaina Kynttilän pyhän edellä pidettiin täällä tawalliset lukufinkertit, joissa ensin aika käytettiin heidän krisiillisyyhtensä tutkimiseen. 34 henkeä luetettiin, joista 25 oli Kuusamosta kotoisin ja muut Sodanthylastä, Rowaniemestä, Pudasjärweltä, Jistä ja Kiimingistä. Erinomaisella ilolla ja tyyhwäisyhydellä tähyty minun tunnustaa, että täällä asuwain Suomalaisen lukutaito oli paljoa parempi, kuin olin toiwonutkaan. Kynttilän pyhänä pidettiin tawallinen jumalanpalvelus ynnä ripin ja Herran ehtoollisen kanssa. Ulapuoleen taas pidettiin Raamatun selitys. Seuraawina päiwinä maanantaina, tiistaina ja keskiwiikkona pidettiin sekä Raamatun että Katekismuksen selityksiä ynnä rukousten kanssa. Nyt lähestyi aika, jolloin minun piti lähteä Uuraan; sillä jo ensi päiwänä Kuolasassa ollessani olin minä sovinut erään Laaran Lasfi nimisen Lappalaisen kanssa, jonka piti tuorstaina helmik. 10 p:nä kyyhditsen minua Kuolasta Uuraan. Koska määräpäiwä tuli, käwin minä Lappalaista odotaisjani aamupäiwällä ensin kaupiamies Wasilij Basanin tytkönä huoneen hyrrhä maksamassa. Waikka tämä mies ei ole mikään rikas, niin hänellä oli sekä huoneet että huonekalut paljoa komeammat kuin misjään muualla. Hän juotti minulle teetä ja erittäin hywää portwiiniä. Sieltä lähdettiin sitte Isprawnikan luokse jäähywäisiä lausumaan, haasteltiin kotwan aikaa uskon asioista, puhuttiin protopopin pahasta elämästä j. n. e. Isprawnikalta mentiin sitte Oldenburg'in luoksi päiwälliselle, kunnes sanoma jaettiin, että Laaran Lasfi oli saapunut kaupunkiin. Nyt tuli meille molemmille kiire wal-

mistaumaan matkaan, sillä Oldenburg oli päättänyt seurata minua Uuraan. Kortteripaikastani maininnan vielä, että emäntäni, joka hyllyllä mielellä ollessaan nautui ja pahalla tuulella taas (kun tupakkia paljon poltettiin) kiihi, juuri kuin kissa, piti minua pahanana, eikä sen vuoksi, vaikka asiasta muistutettuna, antanut minulle oikeata peitettä ja lakanoita, luultavasti peläten niiden tulewan hengellisesti saastuttaviksi.

Valmistuttuamme matkaan saapui nyt useita Uuralaisiakin kaupunkiin, ja niiden seassa M. Bergström, joka hyväntahtoisesti lupasi minulle kortteripaikkaa tykönsä Uurasja. Sitä, joka koko ajan Kuolassa ollessani, oli ollut pyhynsekaista ja lauhanlaista, oli jo aamulla pakkasenlainen ja kiihti päivän päälle kiihtymistään, jotta lämpömittari iltapuoleen näytti 35° Cels. Sitä oli jo pimeä, mutta Lappalaista ei kuulunutkaan. Wihdoin tuli Oldenburg luokseni, tuoden myötänsä sen ikävän sanoman, että Saaran Lasji, jota sytettiin petollisuudesta lihakaupassa, oli pantu tyrmään. Sieltä piti minun siis lunastaa hänet; mutta päälle päätteeksi oli hän nyt hurjassa humalassa, puri hammasta Wenäläisille ja kiroi heitä alimmaiseen helvettiin. Wihdoin saatiin hänen kumppalinsa ja muiden avulla porot valjaita ja, jäähyväiset lausuttuamme, lähdettiin kello 10 aikana illalla matkaan.

Kuolasta kuljetaan Uuraan 3 eri tietä, joista lyhyin ei liene paljo päälle 40 wirstaa. Mutta se tie, jota Lappalaiset nyt lähtivät meitä viemään ja jonka warrella he itsekin ajuiwat, oli ainakin 70 wirstaa. Nyt kuljettiin ensin hylspäin Tuuloma-jokea, jota sevehtensä vuoksi juun puolesja sanotaan wuonoksi. Palkanen oli tulinen ja wiina niin wihainen, että minun ehtimiseen täytyi nostaa sieppuraa wasten filmiä suojellakseni kasvojani. Minulla ei sillä tawoin ollut mitään hätää, mutta Oldenburg, jolla oli huonommat suojat, alkoi hättäillä ja arweli kuolewansa wiluun. Suosten ahkion perässä koki hän pihä lämpinä. Wihdoin noustiin maalle ja kuljettiin wahan aikaa metsää. Nyt päätimme tehdä walfian ja syötää porojamme; sillä hyö oli jo puolesja. Mutta

walfian teosta ei tahtonut tulla mitään; sillä honkaa ei löyhtynytäkään. Ei siis neuwoa muuta kuin sytyttää kuivia männyn oksia, joita metsästä keräiltiin. Tämä walfia oli peräti huono eikä lämmittänyt wähääkään. Päälle päätteeksi Saaran Lasji, joka Kuolasta kuormaporot peränsään seurasi meitä, oli kadonnut tietämättömiin. Eräs Kuusamolainen, joka Kuolasta oli lähtenyt meidän kanssamme, antoi meille leipää, jota hänellä oli muassa, ja Wenäjän wiinaa, joka oli jättä täynnä. Rawintomme oli siis yhtä huono kuin walfiamme. Wahan aikaa tässä oltuamme, lähdimme taas ajamaan ja useimmat tiimat kuljettuamme tulimme viimein päiwän waljettua tuiki waiwaloisen matkan perästä muutamalle saunalle, jossa wahan aikaa lämmittelimme. Mutta kun ruokaa ei ollut, ei siis täälläkään haluttanut kauan olla, jonka tähden taas lähdimme kulkemaan ja wihdoin kello 11 aamupäivällä pääsimme Wenäjän Lappalaisen kotoon, jossa teellä ja keitto-ruualla wähwistimme woiniamme. Oldenburg'ilta oli jalat paleltuneet; ei toki niin pahasti, kuin hän ensimmältään pelkäsi. Täällä muuttaman tiiman oltuamme saawutti meidät kadonnut kyytimiehemme. Syhtä wiipymiseensä kertoi hän meille seuraawaisella tawalla. "Wahan matkaa Kuolasta ajettuani, huomasin minä", sanoi Saaran Lasji, "että toinen kollosihärfäni oli päässyt irti. Minä lähdin nyt sitä hakemaan, mutta pimeässä en woinut sitä löytää. Nyt ei minulla ollut muuta neuwoa kuin jättää poron-haun fiksi kuin päivä walfienisi, jonka wuoksi sinne piti jäädä yöksi. Päiwän waljettua, aloin uudelleen hakea ja löysinkin pian härkäni wuonon toiselta rannalta." Näin kuului Lappalaisen kertomus.

Wahan aikaa tässä lewättyämme, lähdimme taas ajamaan ja tulimme wihdoin itähamärässä Lappalaisten kodille. Saaran Lasji meni kotoansa ja hänen kumppalinsa Antti Belanpoika Inger johdatti meitä toiseen kotoon, jossa hän hynnä äitinsä, welsensä ja sisarensa kanssa asui. Nyt sain ensi kerran nähdä hmyrkäisen Lappalais-kodan. Kaikki Lappalaisten asunnot, joita sitä ennen olin nähnyt, oliwat olleet 4-tahi 5-seinäisiä piffu tupia, ehkä kahdesja kodan

tapaan oli ollut tulisiija asunnon keskellä ja au-
finainen reikä katossa. Tämä kota, johon nyt
mentiin, oli tehty koiwun rangoista, joita oli
pystytetty toisiaan vastaan, niin että tulisi-
jan hii oli jäänyt auhinainen reikä, josta sawu
suoraan kohosi ilmaan. Rankain ulkopuolelle
oli willawaate pingotettu, ett'ei tuuli päässyt
kämään läpi. Seinustalla oli lewitetty po-
rontaljoja, joiden päälle tähdessä matka-asusja
käytiin istumaan. Rodan emännällä, joka oli
vanha leski, oli 2 poikaa, 2 tyttäätä ja kaswa-
tustytär kolmantena. Nämä kaikki, niinkuin Laa-
ran Lasitiin, olivat Snarin kirkkoon kuuluvia
tunturi-lappalaisia. Minä olin heille hywin
tervetullut vieras; sillä emäntä halusi käydä
ripillä ja kaikki lapsensa paitfi wanhin poika
olivat rippikouluun aikowia. Sitäsen syöthä
pantiin tyttäret poroja metsästä kodalle tuo-
maan, ja nyt kallistuttiin taljoille maata. Ma-
kuumpalaina oli meillä koirat, joita tässä
kodassa oli 20. Nämä koirat ovat poro-lap-
palaisille suuresti tarpeelliset; ilman niiden avu-
ta eivät saattaisi pitää porojaan ko'ossa. Ma-
mupuoleen palasivat tyttäret poronh'usta, tuo-
den myötänsä toista tuhatta poroa. Ei ne
kumminkaan kaikki siinä olleet, sillä Sngerin
perheellä on niitä enemmän kuin 2000. Sitä
paitfi on heillä ijo arkku, tähnnä "hopea-pee-
siä," niinkuin eräs Uuralainen wakuutti minulle.

Kahwin juotua ja aamiaisen syöthä lähdet-
tiin taas matkaan. Mutta ennen pois-lähtöäni
lahjoitti minulle emäntä poron-kielen ja ydin-
luun. Samanlainen lahja tuotiin minulle vielä
ahkioonkin. Poro, joka minun ahkioni eteen
pantiin, oli moniwäriisillä tilkuilla koristettu.
Meillä oli vielä kahden peninkuorman taiwal
Uuraan. Tämä wäli oli tuike mäkistä, mutta
tie kieränä ja porot tuli-wireät. Monta affaa
saatiin (s. o. häränpyhlyä tehtiin), mäkii alas
tullessa, mutta, kun hihna oli käsiwarressa kii-
ni, ei poro kumminkaan päässyt pakenemaan.
Tämä olikin hupaisinta kulkua, mitä porolla
olen kullunut. Porot juoksiwat wälistä niin,
että oikein witsii silmäin edessä, ja tarfasti oli
ajajan warominen niitä kaswawia puitakin, joi-
den wälitse toisinaan kuljettiin; sillä tietä ei
ollut eninkään. Toista tiimaa kuljettuamme

rupefi aika lailla tuiskuamaan, niin että meidän
tähtyi paeta muutamaa tunturin laessa ole-
waan huonoon kotoon, jossa useimmat tiimat
jäättiä pidettiin. Koska ilma wihdoin rupefi aset-
tumaan, lähdettiin jälleen matkalle. Nyt kul-
jettiin taas aika wauhtia mäkii ylös ja alas,
kunnes wihdoin iltapimeässä päästiin Uuraan,
jossa Mauri Bergström'in talossa ystäwälli-
sesti otettiin meitä vastaan. Ei Oldenburg
ollut ainoa, joka tässä waiwaloisella matkalla
oli palestunut; sillä myöskin Luffarilta ja Kuu-
samolaiselta olivat kaswot wähän wikaa saa-
neet, mutta paraniwat pian jälleen. Minä yffi-
nään jäin wahingoittamatta.

IV.

Uuran uutis-asutuksen synty ja kehittäminen. Uuralaisten
elinkeinot ja tila. Uutis-asutuksen "Magna Charta."
Kuolalaisten kateus. Toimituksen Uurasja. Uura-
laisten siwehellinen tila. Matka Puumankiin.

Kymmenen vuotta on nyt kulunut siitä kuin
Uuran uutisajunto sai ensimmäiset asukkaansa.
Vuonna 1860 siirrhivät tänne Sodankyläläi-
nen Pekka Marjawaara waimoneen, Kuusamo-
lainen Tuomas Törmänen ja Kuijasja synty-
nyt Juhana Naprami Arpela, — jos en ereh-
dy, kaikki Kuijan kautta tullessa. Silloin vielä
etuissa lohenpyhlyt Uurajoessa, sen heinäwät jo-
kitörmät, lähellä olewat halko- ja hirsimetsät
sekä kuuluisan Karabella nimisen kalastuspaikan
läheisyys lienewät olleet ne syht, jotka parhai-
ten kiihoittiwat Suomalaisia tänne siirtymään.
Mutta ei ainoastaan Uurajoen seutu, myös
kaikki muutkin Murmanskoin rannalla*) ole-
wat Suomalaisen uutis-asunnot, niinkuin Puu-
manki, Kermana ja Waitokupa, ovat saaneet en-
simäiset ja useimmat asukkaansa Kuijasta, jo-
hon itse Kuijasja mahtanee löythy hywin tar-
keitä ja waukuttawia syitä. Näin onkin asian
laita. Wiime aikoina korkeasti nousnut wero ja
elämän kalleus, joka erinomattain tulee siitä,
että polttopuita ja niittymaita ei ole Kuijan
rannalla, ovat saaneet Norjan Suomalaisen
ilmät kääntymään Wenäjän puolelle rajaa, jos-

*) Näin nimitetään merenranta Kuolan wuonosta Ku-
ijan rajaan asti.

sa näitä luonnon etuja on löyhtynyt hltähyllin. Bihdoin on sekin ollut muutamilla shynä heidän siirtymiseensä, että Norjassa ollessaan ovat welkauneet porwareille ja sitten näistä weloista päästäfseen owat läheneet pakoon Wenäjän puolelle. Tämä siirtymisen tulwa olisi ollut wieslä paljoo suurempi; mutta se epäwakaisuus hengen ja omaisuuden puolesta, joka on wallinnut Wenäjän puolella, hynnä kaiken hengellisen hoidon puute owat supistanee siirtolais-tulwan niin ahtaihin rajoihin, kuin suinkin on ollut mahdollista. Että Uuran uutis-asutuksen kehittäminen ensi vuosina ei tapahtunut kowin rajusti, nähdään siitä, kun Uuran nykijistä asukkaista 9 on siirtynyt sinne vuonna 1861, 7 vuonna 1862, 15 vuonna 1864, 26 vuonna 1866, 17 vuonna 1867, 32 vuonna 1868; mutta viime vuonna oli siirtolaisten luku ainoasti 5, johon sen vuoden huono kalansaalis sanotaan olleen shynnä. Minun Uurassa käydesäni löyhti fiellä 23 suomalaista perhettä ja 28 hkythistä henkilöä, mutta jos nekin lufuun otetaan, jotka Kuolasja talwea wiettiwät, waikka oikeastaan tänne kuuluwat, niin nousee Uuran Suomalaisen luku noin 140 henkeen. Paitfi sitä löythy fiellä hkyi Skogeröbe niminen lappalainen perhefunta Ruijasta ja 15 Ruijalaista henkilöä hynnä muutama Wenäjän Karjalainen. Uuran tai Ruijan lappalaisia löythy Murmanskoin ranrifolla 124 henkeä, jaettuina 25 perheeseen, jotka kaikki owat Snarin seurakuntaan kuuluwia. — Enin osa Suomalaisia on tullut tänne Ruijasta tai Kuusamosta, mutta on niitäkin, jotka owat kotoihin Sodanhylästä, Rittilästä, Muoniosta, Kemijärwestä, Pudasjärwestä, Alatorniosta, Sistä, Haukiputaalta, Dulusta, Hyrynjalmeista ja myös Sohtajastakin. — Useimmat owat kuitenkin ensin Ruijassa pitemmän tai vähemmän ajan olleet. — Jos nyt käymme katsomaan, millä lailla Suomalaiset owat täällä henkeään elättäneet, niin on se helposti ymmärrettävä asia, että kalastaminen on ollut heillä pää-elatuskeinona. Tähän tarpeeseen löythy Uurassa Suomalaisen omistamia 3 wämpöriffi (fembörding) kutsuttua isoa kalawenettä, joissa pidetään 5 miestä, 4 otrinkia, joissa on 4 pyh-

tömiestä jokaisessa, ja 10 soutuwenettä, joissa 3 pyhtömiestä saapi sijaa. Näissä pyhtöweneissä on siis tilaa 61 pyhtömiehelle. — Näitä kaikkia käytetään meripyhtöön. Ensimmäinen ja viimeinen pyhtö on joka wuosi holferin, jota sanotaan holferin istumiseksi. Holferin pyhtö alkaa wiikko tai kaksi Maarian edellä ja kestää noin 2 kuukautta ja taas shkyshllä Miffelista loppupuoleen Marraskuuta. Holferia pyhdetään ongella, mutta on se kumminkin vähän isompi meidän tawallisia onkia, sillä se pannaan kiinni shlen pituihin rautawitjoihin. Sen perästä tulee 12 naulan paino, sitte seuraa 4 shltä pak-sua löyhtä ja sitte hienompaa. Köhyi wedetään hlos weneen laidasja olewalle rullalle. Holferia pyhdetään 160 à 170 shlen shwyhydeltä ja hylkeen traania pidetään shöttinä. Soimimista 6 à 7 shlen pituista saadaan 4 tynnyriä maksaa. Tätä kalaa ei shyöä ensinkään. Kun holferi on iso, niin sitä nostetaan waan weneen laidalle, jossa watsa halkaistaan ja maksja otetaan pois. Sitte puhalletaan watsa ilmaa tähteen, fidotaan jollakin lailla kiinni ja heitetään wesi-ajolle, ett'ei muut holferit pääfisi sitä shymään. Tällä kalalla ei ole suomuja, waan kowa ja karkea nahka, juuri kuin wiila, joka myös näkhi siitä, että muutamain weneitten ulkolaidat olivat sen hieromisesta hampulle tulleet. Holferin maksja pidetään suurimmasja armosja. Tämän kalan norjalainen nimi on "Hogering," (Haakjering, ruots. Håskerding, lat. Seymnus microcephalus Bl.). Kun holferin istumisesta on päästy, niin alkaa turfskan pyhtö, wälistä waremmin, wälistä hiljemmin, mutta parhaillaan on se tawallisesti silloin, kun jäät sulawat jokiloista ja suolaton wesi niistä alkaa wirtailemaan mereen. Turfskan pyhtö tapahtuu Ruijassa enimmästi liinoilla, mutta Wenäjän puolella on haansnöbri tawalliin pyhdys. Tämä on onkiwärfki rullan kansja ja sillä pyhdetään tawallisesti noin 40 shlen shwyhydeltä. Paitfi sitä pyhdetään myös kefällä liinoilla turfskaa, pallasta, tainaria, meri-ahwenta ja munta kalaa, mutta wähäwaraiset kuin useimmat owat, ei monella ole waraa niitä itselleen hankkia. Shöttinä turfskalle käytetään lotaa ja pisanfia,

joita webetään nuotalla, niin myös korttelin pituisia matoja hieruasta *), kraakkuin (wariksenmarjain) ydintä y. m. Uuralaisten kalapöyhyniessä on ollut tapana, että weneen isäntä wänpöörissä ottaa kuudennen tahi seitsemännen osan päättöpäin saaliista, ja muu saalis sitte jaetaan tasan isännän (peränpitäjän) ja kipparein välillä, jolla jälkimäisellä nimellä kaikkia muita mainitaan. Soutuweneissä ei isäntä saa kuin 8:n tai 9:n osan weneen hyyrystä. Turskan hinta on tavallisesti ollut 20 à 30 kop. puudalta, mutta toisinaan on se mennyt vielä halvempaankin. Wenäläiset ostavat ainoastaan painon jälkeen, mutta Ruijalaiset kappaleittain, ja on tavallinen hinta ollut noin 2 peesiä sadalta tuoreista turskista, mutta Puumankilaiset ja Kervanalaiset, jotka jäljillä kuuwawat kalansa, owat saaneet niistä 6 peesiä sadalta. Holterin ja turskan makjat myhdään Ruijaan ja on hinta ollut noin 1 rupl. 20 kop. wickosta, joita on 6 tynnyrissä. — Saidan pyhöt nuotalla ja verkoilla alkaa heinäkuussa ja kestää noin kuukauden ajan. Saita-nuottaa ei ole Uuralaisilla kuin 1, johon on 4 osamiestä, mutta se on niin suuri, että sen wetämiseen tarwitaan 16 miestä neljällä weneellä. Tämä nuotta on nelisnurkkainen ja yhtä pitkä joka siwulta. Kun saitaparwi on tulossa, niin lasketaan se matalalle merenpohjalle ja kuin kalaparwi on päällä, niin ruwetaan sitä nostamaan ylös yhtä haawaa joka nurkasta, joten kalat jääwät keskelle nuottaa juuri kuin pussiin. Wiskelys-oikeutta Uurajoen lohipyhdykseen owat tähän asti 2 Kuolan porwareista omistaneet ja yhdelle tahi useammalle Uuralaiselle joka wuosi antaneet sitä arennille; mutta kuin Uuralaiset nyt owat ruwenneet hankkimaan itselleen Wenäläistä siirtolaispasia, on tämä lohipyhdyt joutuwa heidän yhteiseksi omaisuudekseen ja arennin-maksu siis laskautettava. Tämä lohipyhdyt, joka ensi wuosina antoi noin 100 puutaa, ei viime vuonna tuottanut kuin 40 puutaa. Syhnä tähän lohen-saaliin wähenemiseen sanotaan olewan osittain weden mataluus ja wilffaampi liike Uurajoella,

osittain myös Wenäläiset, jotka pitkin kesää joen suulla pyhdywät pisanfia ja sillä estäwät lohen nousemasta jokeen. — Uuralaisten toinen elatuskeino, joka todellaan on aiwan tärkeänä pidettävä ja ilman jota useammat näinä kahdena viime talwena olisimat kuolleet nälkään, on karjanhoito. Vehmiä tosin useammilla ei ole kuin 1, 2 tahi 3, mutta löythy niitäkin, joilla on 5 tahi 6. Yleensä on niitä Uurasja 40:n ja 50:n välillä. Vehmän hinta on ollut noin 30 peesiä, joka Wenäjän rahassa tefisi 43 ruplaa. Maidon hinta on myös sen suhteen, sillä kanasta maksetaan täällä 15 kop. ja piimäkannasta 8 kop. ja päällekin. Woilla on tavallinen hinta ollut 30 kop. — Niitthjä saisi täällä raiwaamalla hywiinkin paljo, mutta kun maat vielä owat yhteiset, niin ei moni ole uskaltanut ryhtyä raiwaustööhön. Lämpaita pidetään myös, ja wetojuhtina käytetään poroja, mutta niitä ei ole monta. Tärkeitä siwu-elatuskeinoja woisimat puunhakkuu ja puiden wienti Ruijaan, niin myös pyhdyweneitten tefo olla täällä, mutta näitä elatuskeinoja wiäjellään tuiki wähän. Ne harwat, jotka owat weneentefijöitä, walmistawat niitä waan omafsi tarpeekseen. Mitä wihdoin maanwiäjelykseen tulee, ei täällä wiäjellä muuta kuin nauriita ja wähän perunoita, mutta jälkimäiset eiwät tahdo täällä oikein menesthyä. Puumangisja sitä wastoin menesthywät perunat aika hywästi. Uuran uutis-asunto on jaettu kahteen muutaman wirstan päässä toisistaan olewaan kyläpaikkaan, jotka molemmat owat joen wafemmalla rannalla ja alimmainen noin 3 wirstan päässä joen suusta ylöspäin. Pikkutaloja on niissä 16 yhteenjä, 12 puusta ja 4 turpeesta. Nawetat owat kaikki turpeesta. Syhnä siihen, että tuwat yleensä owat pieniä, on osittain se että hirsimetsä on 2:den peni-kuorman päässä jokea ylöspäin, osittain myös se, että lupaa hirren hakkuusen ei ole tullut Roudassa Wienan meren rannalla asuwalta metjäherralta siihen hanfituksi, jonka wuoksi eiwät ole tohtineet niitä oikein mieltä myöten hakata.

Wenäjän hallitus on kaikin tawoin kokenut edistää Uuran uutis-asunnon menestymistä; sillä ehkä Suomalaisilla täällä ei ole ollut viime ai-

*) Hieruaksi sanotaan sekä lastuwesti että myös merenpohja, joka silloin tulee näkywiin.

koihin asti la'issa määrättyjä oikeuksia, ovat he kumminkin weroa maksamatta vapaasti saaneet wiljellä niittymaita, halkometsiä ja kalanpyhköä meressä. Suuressa kiitollisuuden welassa ovat Uuralaiset Wenäjän Hallitukselle myös siinäkin, että Kuolan piirin Komisarius (Stanowoj Pristaw) ennen niin usein, kuin tarwe waati, hywäntahtoisesti on antanut heille jauhoja welaksi Kruunun jauhowarastosta Kuolasja. Tämän asian suhteen on kumminkin se odottamaton ja huolettawa muutos tapahtunut, että ehkä viimeksi mainittu etu Wenäjän Hallituksen päätöksen kautta Marrask. 22 päivästä vuonna 1868 wakuutettiin siirtolaisille, se kumminkin juuri sen jälkeen on kokonaan lakannut. Syynä tähän kummalliseen ja ikävään kohtaan ei minun tiedostani ole mikään muu kuin Isprawnikan itsewaltaisuus. Tämä wirtamies, joka toisja talwena asetettiin Kuolaan, on ilman mitään tiettyä syytä lakkauttanut Suomalaisten oikeuden jauhowaraston wiljelemiseen, josta kahtena viime talwena juuri ahdinko ja hätä on ollut seurauksena. La'issa määrättyt wapaudet ja oikeudet myönnettiin siirtolaisille Wenäjän Ministeristön, Keisarilta armollisimmasti wahvistetun, yllämainitun päätöksen kautta, joten heidän elämänsä joutui paljo wakaummalle kannalle kuin ennen. Tärkeimmät pykälät tässä Wenäjän siirtolaisten "Magna Charta"ssa ovat, otteessa käännettyinä, seuraawaiset:

1) — — — — ja annetaan siirtolaisille lupaa 6 wuodeksi, siitä päivästä lukien, jolloin tämä päätös on tullut wahvistetuksi, wiljellä kaikenlaista kauppa ja elinkeinoa sitä warten määrättyjä todistuksia lunastamatta; jota paitsi saawat luwan sekä omaksi tarpeekseen että kaupaksi uutis-asuntoihin ulkomaalta tuoda tullaamattomia teollisuuden tuotteita ja muita kaluja sillä ehdolla, että mainitut kalut eivät ole takawariffoon pantawina pidettävät.

2) Väänin hallituksen tutkinnosta tulee jokaiselle Murmanskoin rannalla asuwalle tai sinne siirtywälle perheelle määrättyä uutistalo-lainaa 50 ruplasta 150 ruplaan asti yhteistä talausta tai omaisuuden kiinnitettyä wakuutta vastaan welvollisuudella lainan-ottajalle määrä-aikoina 6 wuoden kuluessa takaisin maksaa welkansa; — — — —

3) Wapautetaan siirtolaiset 6 wuodeksi karttapaperin käyttämisestä — — — —

4) Kaupparastoista ovat he oikeutetut saamaan jyvää niin hywin rahaa vastaan kuin myöskin lainaksi woi-
masja olemain asetusten johdosta.

5) Annetaan heille oikeus turkki-eläinten ja lintuin pyhkimiseen niin myös kalastamiseen uutis-asuntoin likitienoilla olemisja jo'issa ja wesisjä.

6) — — — — Tämän pykälän johdosta wakuutetaan heille seuraawaiset edut:

a) Kuusivuotinen wapaus sotamiesten majoituksesta.

b) Wapaus weroista ja ulosteista rahassa ja luonnossa 8 wuoden kuluessa, luettu muuttowuoden alusta, kuitenkin sillä ehdolla että siirtolaiset 4 jälkimäisenä wuotena ovat welvolliset maksamaan puolen maawerosta (obrok) — — — —

c) Wapautetaan heitä sotapalveluksen welvollisuudesta kolmen sotamiehen-oton aikana, lukien siitä ajasta, jolloin muutto on tapahtunut.

d) Kaikkien kruunun-rästien poispyhkiminen edelliseltä wuodelta, jos siirtolaiset woiwat todeksi näyttää, että rästit kuuluwat heihin persoonallisesti.

7) Sallitaan Wenäjän kielen osaamattomille anomuksenja ja kanteensa asianomaiseen Väänihallitukseen Norjan tai Suomen kielellä sijälle-jättää, jota paitsi ulkomaalta tulneiden siirtolaisten sallitaan Piiri-Komisariuksen (Stanowoj Pristaw) tai Rauha-tuomarin (Mironow Posrednik) luona ilmoittaa aikomuksensa ruweta Wenäjän alamaiksi ja wannoaa usollisuuden-wala.

8) Kaikki yllämainitut edut wakuutetaan myös semmoisille siirtolappalaisille, jotka haluawat Murmanskoin rannalle asettua, jonka lisäksi he ovat oikeutetut saamaan rahalainoja taitaaksensa warustaa itselleen tarpeellisia talon-wärkkiä.

Nämätpä ovat tärkeimmät pykälät siirtolaisten niin sanoakseni Magna Charta'ssa eikä nämät edut suinkaan ole wähäksi arwattawat; mutta se on todellaan ikävä ja huolettawa asia, ett'ei siirtolaiset vielä ole päässeet niiden tähdelliseen nautintoon. Mitä 1:ksi uutistalo-lainoihin tulee, niin semmoista ei vielä yhdellekään ole annettu. 2:ksi on lakattu antamasta jywä- tai oikeimmin jauholainoja ja mitä 3:ksi tulee siirtolaisten anomuksiin ja kanteisiin, niin siirtolaiset wakuuttawat, että waikka semmoisia on koetettu postisja lähettää asian-omaiselle Kuwernööri-wirastolle, ei niistä kumminkaan koskaan sen enempää ole kuulunut. Siirtolaiset sanowat suuresti pelkääwänsä, ett'ei heidän kirjaitansa lasketakaan postisja menemään, sillä Isprawnik on itse postiherrana. Erityistä postinhoitajaa täällä ei olekaan.

Nämät seikat antawat syytä uskoa että Isprawnik ja Kuolan porwarit wetäwät yhtä köyhtä, sillä se on tietty asia, että Kuolan porwarit kokewat kaikin tawoin estää siirtolaisten wau-

rastumista eiwätkä mitään niin hartaasti toivo kuin heidän tähdellistä häviötä. Omina kalastajinansa ja renkinään he niitä mielellään pitäisiwät, mutta wapaina kansalaisina ne wihaawat heitä sydämensä pohjasta. Sen wuoksi owat he walittaneet siirtolaisille myhönnehtistä wapauksista ja eduista, ehdotellen Wenäjän Lappalaisten asuttamista meren rannalle ja tarjoutuen totuttamaan heitä maanwiselykseen ja karjanhoitoon. Että Lappalaiset näin kerrassaan taitaisiwat muuttaa koko elämänsä ja elinkeinonsa, ei woi yksikään järjellinen ihminen pitää mahdollisena. — Uuralaisten tulewaisuuden toiveet olisiwat siis hywinkin pimeät ja epäilyksen alaiset, jollei yksi asia olis, joka antais heille uutta toivoa ja uskallusta. Asian laita on, näet jä, semmoinen, että eräs Tanskalainen, Herra Kenraali-Konsuli H. S. Pallisen, joka on Pietarin rikkaimpia kauppiaita, siihen katsoen mitä tässä edellä olemme maininneet, on ruvennut Karabellassa, kuuluisimmasa kalastuspaikassa Kalasaarennon (Gjffar-halvön, Rybatsh) koillisessa päässä kauppatehdasta itselleen perustamaan. Sinne saawat siirtolaiset wast'edes myhdä kalansa, ei polkuhinalla, niinkuin tähän asti on ollut tawallista, mutta oikeata hintaa vastaan ja taas kohtuullisella hinnalla sieltä ostaa kaikki tarpeensa; sillä Pallisen aikoo täällä pitää kauppaa kaikenlaisilla tarwikalilla paitsi wälewillä juomilla, jonka kaupan hän on kowasti kieltänyt. Paitsi sitä aikoo hän kohtuullista wuokraa vastaan antaa siirtolaisille saitanuottia ja liinoja, joilla tähän asti owat olleet huonosti warustetut. Kuinka hywänä turwana Pallisen tulee olemaan Uuralaisille, siitä näytti hän jo viime kewanä esimerkin; sillä kun Uuralaiset ei panttia eikä takusta vastaan woineet saada jauhoja Ruolasta ja oliwat nälkään nääntymäisillään, jakoi Pallisen'in Pietarista wasta palannut asiamies, Herra S. Olsen, heille monta sataa ruplaa käsi rahaa, että pääsiwät ostamaan jauhoja ja muita tarwikaluja kohta alkawaa pyytöä warten. Uuralaisten pyynnöstä otin heti kotia tulvani heidän puolestaan kirjoittaakseni kiitoskirjeen Pallisen'ille tästä hänen jalosta ja hlewämielisestä työstänsä.

Koska minun nyt tulee kertoa wirtatoimittustani Uurassa, niin mainittakoon siis, että minä sinne tulvani seuraavana päivänä, joka oli Septuagesima-sunnuntai, pidin tawallisen jumalanpalveluksen ja jälkeen puolenpäivän Raamatun selityksen. Maanantaina pidettiin tawalliset lufukinkerit, joissa sekä wanhempain että lasten lufutaito tutkittiin, ja havaittiin että 85:n seassa, joita luetettiin, 40:llä oli selwä, mutta useammilla muilla enemmän tai vähemmän puuttuainen lufutaito. Samana päivänä ristittiin myös toista hymmentä lasta, joista kumminkin useammat olivat saaneet hätäkaasteen. Wanhin näistä oli 6-wuotias. Tiistai-aamuna alkoi rippikoulun pito, ja nousi oppilaitten luku siinä wihdoin 23:een, joista enemmän kuin toisen puoli oli Lappalaisten lapsia, joita minun tulkin avulla piti opettaa. Seuraavana pyhänä pidettiin tietysti taas jumalanpalvelusta, jolloin myös muutamia pariskuntia kuulutettiin awioliittoon. Ei tietenkään kaikkilla ollut tähdelliset kirjat, mutta niistä, jotka uskottawain miesten kautta taiksiwät todeksi näyttää esteettömyhtään awioliittoon, en woinut kieltää kuulusta, sitä vähemmin, koska jo enemmältä aikaa oliwat yhdesä eläneet ja muutamatsa lapsiakin saaneet. Tarkempaa tietoa saadakseni siirtokunnan tilasta ja toiveista katsoin tarpeelliseksi samana päivänä pitää yhteistä kokousta, jonka päätöksistä seuraawat tässä nyt julkaistaan.

§ 1.

Uutis-asukkaalla Mauri Bergström'in ehdotuksesta päätitiwät siirtolaiset yksimielisesti osoittaa Hänen Keis. Majesteetillensä sywymän alamaisten kiitollisuutensa siitä, että Kirkkoherran S. Fr. Thawon'in on sallittu Suomen Waltiowaraston kustannuksella tehdä lähetyksrekki Suomalaisiin uutis-asuntoihin Wenäjän Jäämeren rannalle, jota paitsi siirtolaiset päättiwät sywymässä alamaisuudessa pyytää, että mainittu Kirkkoherra taikka jos hänellä olisi laillinen este, joku muu suomalainen pappismies wast'edes wuosittain saisi luwan Suomen Waltiowaraston awul-la tehdä samanlaisen retken suomalaisiin uutis-asuntoihin Wenäjän Jäämeren rannalla.

§ 2.

Rostettiin kysymys rukoushuoneesta, joka tänne rakennettuna arwattiin tulewan maksamaan noin 500 ruplaa hopeassa. Kaikki Uuran suomalaiset uutis-asukkaat ja Uuran kirkkoiilla olemat Lappalaiset sekä kaikki muut, jotka heille kipparina (heidän weneillään) kalaa pyytävät owat tämän kokouksen päätöksestä welvolliset 4 vuotta perä-

tysten, tämän vuoden alusta lukien, maksamaan 2 rupl. weroa vuodessa, ja päätettiin käyttää ensimäisen ja toisen vuoden makso (jotka yhteensä arveltiin tekävän noin 240 rupl.) rukoushuoneen hywäksi, mutta kolmannen ja neljännen vuoden makso annetaan papille palkan awuksi, kun hän käypi täällä. Mitä taas rukoushuoneen kustannus-arvion jäännössummaan tulee, niin päätettiin Kirkkoherra Chauwon'in ehdotuksesta syuimmässä alamaisuudessa pyytää Sn Keij. Majestetitän lupaa, että yksi kollehti kaitissa Suomen kirkkoissa 2 vuotta perähtysten (jos tarve niin waatii) kannettaisiin Uuraan rakennettavan rukoushuoneen hywäksi, niin myös että papit pidettävissä luterilaisissa saivat vastaan-ottaa vapaa-ehdoista lahjoja samaan tarpeeseen.

§ 5.

Päätettiin, että tulewana vuonna jokainen rukoushuoneen kaspaan maksawa on paitfi sitä welwollinen maksamaan 50 kop. papin palikkaamisen awuksi, jos semmoista saadaa siirtokunnassa käymään.

§ 6.

Keisarillista Suomen Senaattia pyhdetään syuimmässä nöhryhdesä olemaan awullisena siihen, että siirtolaiset päässiwät niiden oikeuksien ja etujen täydelliseen nautintoon, jotka Keij. Wenäjän Ministeristön päätödestä Marsk. 22 piltä w. 1868 owat tulleet heille wakuutetuiksi.

§ 7.

Koska siirtolaisten taitamattomuus Wenäjän kielessä on etewimpiä syitä siihen epäwakaaiseen ja oikeutta puuttuwaaiseen tilaan, joka tähän asti on wallinnut suomalaisissa uutis-ajunnoissa Wenäjän Jäämeren rannalla, niin pyhdetään syuimmässä nöhryhdesä Keij. Suomen Senaattia olemaan awullisena siihen, että Keij. Wenäjän Hallitus asettaisi tänne tulkin, joka, asuen Kuolan kaupunkissa, tarpeen waatissa olis welwollinen kielitaidollaan sekä suullisesti että kirjallisesti auttamaan täällä asuwia Suomalaisia, Lappalaisia ja Kuulalaisia siirtolaisia Wenäjän Kruunulta saatawaa wuotuista 500 à 600 ruplan tekewää palkkaa vastaan.

§ 8.

Keij. Suomen Senaatista pyhdetään syuimmässä nöhryhdesä, että siirtolainen Naprami Kaarlenpoika Arpela, joka on Suomen ja Lapin kielten taitawa, määrättäisiin lasten opettajaksi Uurassa Suomen Waltiowarastosta ylös-kannettawaa talwallista kateketin palkkaa vastaan.

§ 9.

Päätettiin perustaa yhteinen waiwaiskaspa, johon kunkin pyhitysmiehen tulee maksaa vähintäkin 25 kop. vuodessa. Tästä kaspasta annetaan aina talwella Suhanneeseen asti rahaa lainaksi talausta tahi panttia sekä 6 prosenttin korkoa vastaan. Kaspaan hoitajiksi walittiin samat miehet, jotka hoitawat kirkonkaspa, ja he saawat waiwastaan 1 profenttin lainaksi annetuista rahoista. Jokaisesta rommi-ankkurista, kuin täällä myhdään, tulee rommi-lauppiiaan maksaa waiwaiskaspaan 5 ruplaa weroa.

§ 10.

Päätettiin Kirkkoherra Chauwon'in ehdotuksesta, että wast'edes jota sunnuntai- ja pyhäpäiwä yhteistä jumalanpalvelusta pidettäisiin wirtten wisaamisella, synnintunustuksen, uskon-lappaleiden ja saarnan ylöslukemisella sekä tawallisilla rukouksilla.

Tässä on minun mainitseminen, että niissä yhteisissä kokouksissa, joita sittemmin pidettiin Kermanassa ja Puumangissa, suostuttiin yksimielisesti niihin päätöksiin, jotka §§ 1, 6, 7 ja 10 sijältawät.

Sos nyt luomme filmähksen Uuralaisten siwehdelliseen tilaan, niin on wälewäin juomain ja erittäinkin rommin ylöslinen nautinto huolettawin kohta, ehkä minun totuuden puolesta tähty tunnustaa, että minun fiellä ollessani hywin raitista elämää wietettiin. Mutta tämä raituus oli ainoasti satunnainen ja seurausena siitä, että rommi oli tyhjänään loppunut. Syhnyä rommin ylösliseen nautintoon sanotaan parhaasta päästä olewan se, että tätä kalua saadaa tuiki halwalla hinnalla tullipuodista (nederlaget) Woreijassa (Wardö), joka kehottaa monta sitä fieltä tuomaan ja monenkertaisen hinnan siitä ottamaan. Moni sanotaan fiellä itsensä köyhdyttäneen ja parhaan pyhdön aikana, jolloin sitä löytyy hywin wiljalta, kalliin aikansa ja ansaitun rahansa rommin juomiseen kuluttaneen. Pyhäpäiwän pyhittäminen on myös ollut warsin huonolla kannalla ja wihdoin antaa naimattomain yhdesä eläminen sias moitteeseen, ehkä tämä epäkohta ei toki ole kowin suureksi arwatawa, kun muistamme, että heiltä on puuttunut tilaisuutta awioliiton kautta saada yhdesä elämisensä pyhitetyksi.

Muutamia päiwiä Uurassa oltuani saapui sinne muutama hymmenkunta henkeä Puumanfilaisia paluumatkallansa Suomesta, jonne viime syhynä oliwat matkustaneet. Täältä oli heidän meritse kulkeminen Wuotkamuonon päähän, jota kaitainen kannas eroittaa Puumangiwuonosta. Ehkä minua peloitettiin lähtemästä tälle talwisydämmen aikana waraallijelle matkalle, en minä kumminkaan woinut pitää henkeäni kallimpina kuin muidenkaan, ja päätin siis lähteä yhtä matkaa heidän kansansa Puumankiin. *) Rippi-

*) Uurasta Puumankiin luetaan 80 wirstaa.

koulun jatkaminen Uurasja piti minun nyt, erit-
täinkin mitä Lappalaisiin tuli, jättää tulttini,
Naprami Arpelan, haltuun. Maanantaina 21
p:nä helmik. lähdettiin siis, murfinan syöthä,
porolla ajamaan nuonon perässä olemaan sata-
maan. Wänpööri oli vielä talwi-asusja maalla
ja siinä oli suuri työ, ennenkuin lumi saatiin
siitä pois luodusti ja wänpööri miesvoimalla
lykättyksi jää-telojen päälle hiernaan. Mutta nyt
oli meidän odottaminen ulluweden (tulwaweden)
nousemista, jonka piti kohottaman laiwamme
weden päälle. Sillä wälin saawutti meidät pi-
meä ja meidän täytyi jäädä yöksi satamaan.
Kajutta oli niin pieni, ett'ei siihen mahtunut
kuin 3 miestä kerrallaan mafaamaan. Muiden
piti siis hakea yösiä muissa nuonon rannalla
olewissa wänpööreissä. Toiwomme oli seura-
wana aamuna päästä matkaan, mutta kowaksi
onneksi kääntyi tuuli yön aikana meille aiwan
nofka-wastaiseksi. Päälle päätteeksi oli tuuli
ajanut nuonon perän aiwan täyteen jää-teloja
ja hyyhmää. Wuono tosin ei ole kuin penifuor-
man pitkä, mutta sen kapeus ja korkeat, jyrkät
tunturit tekewät melkein mahdottomaksi wasta-
tuulesa purjeella päästä mereen. Ei meillä
nyt ollut muuta neuwoa kuin kärkeälyshyhdellä
odottaa tuulen kääntymistä. Oloni täällä ru-
pefi käymään hywin waikeaksi, sillä kajuutta oli
niin matala, ett'ei siinä woinut seisoa pystöissä,
ja alituinen makuulla oleminen rupefi wihdoin
tuntumaan tukalalta. Yöllä kesiwiikko wa-
sten oli kowa pakkasen, joka pani koko nuonon
perän jäähän. Kesiwiikko-aamuna piti meidän
jättää alufsemme ja palata jälleen Uraan tun-
len kääntymistä odottamaan. Seuraavana päi-
wänä oli kauhea myrsky, joka särki jään wuo-
non perästä, ja kun tuuli nyt kääntyi etelään,
niin se yöllä perjantaita wasten ajoi kaikki jäät
mereen. Perjantaina oli ilma kaunis ja selwä.
Ei siis mikään nyt enää tainnut estää meitä
lähtemästä matkaan. Kello 11 e. p. p. nosteti-
in ankuri ja purje vedettiin hlös. Nyt läh-
dettiin siis hywällä toiwolla Itämeren aaltoja
kyltämään. Nuonon suulle päästyämme pur-
jehdimme wasempaa puolta Seretikan saaresta,
jolla Ruolan rikkaimmalla kauppialla, Marti-
miani Basani'lla, on suuret warastohuoneet ja

alituinen wahti. Nyt nähti Karabellan niemi ja
Kalasaarennon jyrkät, kallioiset rannat luotees-
sa; mutta matkamme kääntyi nyt lounaasen
Muotkamuonon suuta kohti ja wuonoon kerran
tultuamme melkein suoraan länttä kohti. Wa-
semmalla kädellä eli mannermaan puolella oli-
wat rannat pitkin matkaa hywin jyrkät ja kal-
lioiset, mutta Kalasaarennon puolella rupefiwat
ne wähitellen matalenemaan. Muotkamuonon
wasemmalla kädellä (itäpuolella) on Kakkari eli
Kitsa niminen paikka, jossa asuu muutamia Lap-
palaisia ja 2 Suomalaisakin. Sen liskiseudus-
sa on Lasikwuono, johon Lasijoki laskee. Siitä
saawat Lappalaiset noin 200 puutaa lohta wuo-
desja. Kalasaarennon puolella asuu myöös Cina
nimisellä paikalla muuan Merilappalainen, jolla
kuuluu olewan useampia lehmii ja lampaitakin.
Tuuli oli siemänlainen, niin että matkamme ku-
lui hywin hupaisesti. Wihdoin saawutti mei-
dät pimeä ja wänpööri töhtäsi äkki-arwaamatta
kiintonaista jäätä vastaan. Ankuri laskettiin
alas ja matkamiehet lähtiwät läpi yön kulke-
maan 8 wirstan päässä olemaan kotiinsa. Lai-
wan 2 kuljettajaa hynnä muuan waimo, jonka
ja minä jäimme wänpööriin yötä wiettämään.
Mutta vielä kerran piti jättien tekemän meille
kuisjaa. Yöllä ajoi tuuli jättä laiwamme hy-
päri, niin että miehillä päivän tultua oli an-
kara työ saada wänpöörin wärpätyksi pois jäis-
tä. Wihdoin iltapuoleen päivää, kun tämä
työ oli tehty, päästiin maalle ja mentiin tun-
turien wälistä Muotka nimistä kannasta Puu-
mangin kyläpaikkaan, jonne, tiellä noutajat ta-
wattuamme, wasta iltahämärässä saawuimme.

V.

Räntisten siirtokuntain synty ja kestäminen. Siirtolaisten
tila ja toimeentulo. Toimituskeni. Paluumatka.

Wanhin ja etewin niistä siirtokunnista, joi-
ta tawataan Kalasaarennon länteisellä puolella
on Puumanki samannimisen nuonon etelä-ran-
nalla. Saakko Hiukka niminen Kemiläinen oli
ensimäinen Suomalainen, joka vuonna 1858 aset-
tui waimoneen asumaan Puumangin filloin wie-
lä autiolle rannalle. Hänen jälkeensä tuli seu-
raawina wuosina muitakin Suomalaisia Rui-
jasta tänne; mutta Hiukka, joka piti kaikki kei-

not. luovallisin tavaransa kartuttamiseen eikä siis määrhyttäkään wälttänht, katsoi karsain silmin maanmiestensä tuloa Puumankiin ja teki heille alituista kiusaa niin lauan, että hän sai heidät sieltä Uuraan siirtymään. Mutta wihdoin koitti hänellekin koston päivä. Pahoista töistään joutui hän kruunuumiesten käsiin, jotta kuljettivat häntä Kuolasassa ja Kemissä. Mutta ennenkuin asia oli päättynyt, onnistui hänen päästä karkuun. Nyt tuli hän jälleen Puumankiin ja lähti sieltä kiireesti tawaroineen Suomeen. Muoniossa hän nyt osti itselleen maata, mutta kun ei seurakunta ottanut häntä vastaan, täytyi hänen jättää maansa ja siirtyä Ruotsin Lappiin, jossa hän vieläkin lienee. Että Puumangin asuttaminen ensimmältään käwi tuihi hitaasti, näkyy siitä, että se, joka Puumangin nykyisistä asukkaista enimmäen aikaa on täällä ollut, tuli tänne w. 1864. Muista siirtolaisista on 2 tullut tänne w. 1865; 17 vuonna 1866, 18 vuonna 1867 ja 29 vuonna 1868. Vuonna 1869 oli tänne siirtyneitten luku ainoastaan 7. Minun Puumangissa käydesjäni nousi siirtolaisten luku 75:een. Enin osa siirtolaisia on kotoisin Kuusamosta; mutta on niitä muitakin seurakunnista niinkuin Muoniossa, Rittilästä, Terwolasta, Kemistä, Simosta, Haukiputaalta, Pudasjärwestä, Riianalta, Kuhmosta ja Pulkkilasta. Siirtolaiset ovat tulleet tänne osittain Wesijsaaren, osittain myös Kuolan kautta. Muuttamat siirtolaisista ovat ennen asuneet Wenäjän Kemien tienoilla. Noin 15 wirstaa Puumangin uutis-asunnosta on liellä Puumangin wuonon suuta Kalasaarennon länsi-rannalla pienoinen Kervana niminen mutka, jonka pohjois-rannalle viime wuosina suomalainen siirtokunta on ilmaunut. Ensimmäisen asukkaansa sai tämä uutis-asunto vuonna 1865, jolloin Kuusamolainen Konrad Wilhelm Granroth ykfin asettui tänne asumaan. Seuraawana vuonna tuli tänne 24 siirtolaista, vuonna 1867 tuli niitä 12 ja vuonna sen jälkeen 27, mutta viime vuonna ainoastaan 2. — Tämä siirtokunta on syntymäperänj puolesta hywin sekanainen; sillä Suomalaiset täällä ovat alkulähtöään samoin kuin Uurasjakin Ruijasta, Ruotsista ja Suomesta, ja mitä erittäin Suomesta muutta-

neisin Suomalaisiin tulee, niin näitä tietysti enin osa on Dulun läänistä, mutta löytyy muutamia myöskin Kuopion ja Waasan lääneistä. Nuorin ja samalla myös vähälukuisin Suomalainen siirtokunta on Waitokuwassa. Tämä uutis-asunto, joka poikki maisin on 3 wirstan päässä Kervanasta Kalasaarennon pohjois-rannalla lähellä sen luoteista nokkaa, sai vuonna 1866 ensimmäiset suomalaiset asukkaansa, joita oli 12. Sitten on niitä lisäynht wähitellen joka wuosi, joten niitä minun siellä käydesjäni oli 23. Näissä kolmessa uutis-asunnossa oli siis yhteensä 163 Suomalaista, jota paitsi Ruijalaisia oli Puumangissa 3, Kervanassa 15 ja Waitokuwassa 19 henkeä, joten asukasten luku yhteensä näissä kolmessa uutis-asunnossa tekee tasan 200.

Että kalanpyhytö täällä, niinkuin Uurasjakin, on pää-elatuskeinona, woinee luktia helposti arvata, ja sen puolesta onkin näillä uutis-asunnoilla erittäin edullinen asema. Puumanginwuono on leweä, niin että sitä sopii wastatuulesjakin purjeella kulkea ja waltameri makaa aiwan päälle, joten niillä, kalanpyhyntiin katsoen, on paljo edullisempi asema kuin Uuralla, jota kaitainen lahti eroittaa merestä. Toisekfi on näiden uutis-asuntoin kaupanliike kokonaan kääntynht Ruijaan (Wesijsaaren ja Woreijaan), jonne hywällä purjetuulella ei ole kuin 6 à 7 tiiman kulku. Siirtolaiset eiwät woi kylläksi kiittää Ruijan kauppiaiden auttawaisuutta ja rehellsyhtä. Näiden kauppiaiden lainaamilla rahoilla on moni siirtolaisista alkanut elämänsä täällä Wenäjän rannalla, ja jos eiwät woifikaan määrä-ajalla kaikkea welkaansa maksaa, niin ei ne kumminkaan rupea heitä siitä ahdistamaan. — Tarmekaluja he myös antawat suuria määriä welaksi pyhydön waralla eikä niille lue sen korkeampaa hintaa kuin rahakaupassakaan. Miin oli nytkin eräs Kervanalainen, Antti Keränen, viime syksynä ja talwena saanut 1000 peefin edestä kalua welaksi Ruijasta, joten hän saattoi auttaa muitakin maanmiehiänsä. Ei siis näissä uutis-asunnoissa tietty ruuan-hädästä mitään, niinkuin Uurasja walitettawasti oli asian laita. Tehmiä ei näissä uutis-asunnoissa pidetä enimmäen kuin sen werran, että toimeen

tullaan, mutta sen sijaan wiewät he heiniä kaupaksi Ruijaan ja saawat niistä hywän hinnan. Puumankilaisilla on 13 wänpööriä, joita kaikilla kesän aikana käytetään heinän kuljetukseen. Muutamilla wänpööreillä ei wiedä kuin 3, mutta useammilla 4 à 5 lastia. 3soimmat wänpöörit kantawat noin 200 leiwiskää heiniä, ja semmoisesta lastista saatiin viime kesänä 25 peesiä. Paitti näitä wänpöörejä on Puumankilaisilla 2 otrinfia ja 3 soutuwenettä. Kermanalaisilla ja Waitokupalaisilla on yhteensä 20 wänpööriä ja 10 soutuwenettä. Ei näin monelle pyhdyweneelle ole uutis-asunnoissa pyhdyön aikana miehiä tarpeeksi, mutta Ruijan puolelta hankitaan lisää. Mitä asuntoihin tulee, niin ne enimmästi owat turpeesta, sillä hirsimetsää ei ole näillä tienoin, ja ehkä hirsiä ja laukkuja kyllä saisi ostaa Wesijsaaren ja Woreijan satamaisissa, joihin Wenäläiset niitä laiwoillaan tuowat, niin ne kumminkin wasta-alkawille nousiwiwat kowin kalliiksi. Polttopuut Kermanassa ja Waitokuwassa oliwat tuiki kähriä ja taitawat likitienoilta pian loppuakin. Sen wuoksi tuodaan näihin paikkoihin puita Puumangista, jossa niitä vielä kuuluu olewan wäljältä ja paitti sitä käytetään polttopuiden siasa turpeita *), joita saadaa lähellä olewista Runisaarista. Nämät saaret owat tulleet kuuluisiksi lukemattomain lintuinsa wuoksi, jotka maahan täällä pesiään tekewät ja tuhansittain täällä paljain käsin ja kippiläkin pyhdytään. Näitä lunnilintuja sanotaan täällä niin paljo olewan, että toisinaan, kuin kohouwat ilmaan, päiwän walon pimittäwät.

Mitä läntisten siirtokuntain siwehdelliseen tilaan tulee, niin mainittawampia epäjärjestyksiä ei minulle ilmoitettu. Uskottawaa lienee kumminkin, että laiminlyöty pyhäpäiwän pyhittäminen ja wälkewäin juomain ylöllinen nautinto täällä samoin kuin Uurassakin johonkin määrään antaa sija moitteeseen. Waitokuwassa oli eräs Haukiputaalainen, joka, jätettyään waimonsa Suomeen, täällä sanottiin elävän salawuotendesä muutaman Ruusamolaisen waimon

kanssa, joka hänelle oli lapsen synnyttännyt ja nyt taas kuului raskeana olewan. — Warfin etewän sian siwehdellisessä suhteessa tulee meidän omistaa Kermanan siirtokunnalle. Tämä kuuluu siihen uskon-opilliseen lahtokuntaan, joka, alkuaan Ruotsin puolelta, viime aikoina on hywin lewinnyt Pohjois-Suomessakin ja nimenomaan Kristittyin nimeä itselleen omistaa. Tämän lahtokunnan perustaja oli eräs Ruotsin pappi, nimeltä E. E. Laestadius, joka kuoli kirkkoherrana Pajalan seurakunnassa Pohjois-Ruotsissa. Emme katso tarpeelliseksi likemmältä selittää lahtokunnan tuntomerkkejä ja omituisuuksia, koska ne owat yleisesti tunnetut. Kuinka yhsipuoliset uskon-opin asioissa lienewätkin, tähtyy meidän kumminkin tunnustaa, että heidän elämänlaatunsa on kaunis ja noudatettava esimerkki oikean kristityn elämästä. Talwis-aikana tulewat he joka iltä yhteen Jumalan sanaa wiljelemään ja heidän keskinäinen elämänsä osoittaa totista kristillistä raffautta. Wälkewäin juomain ylöllistä nautintoa ja kaikkea muuta riettautta kokewat he kaikin tawoin wälttää. En minä tainnut olla mielistymättä muutamiin näistä niin kutsutuista kristityistä heidän kristillisen raffautensa tähden, ehkä myöskin hengellisestä ylspeydestä paisuneita heidän seassa tuntui olewan.

Nyt on minun antaminen lyhykäinen tili toimituksistaani läntisissä uutis-asunnoissa. Puumankiin tultuani oli seuraawana päiwänä lauskaissunnuntai, jolloin edeltä puolen-päiwän pidettiin tawallinen jumalan-palvelus ja iltapuoleen Raamatun selitys. Maanantaina pidettiin tawalliset lukufinkerit, joita pidettiin vielä tiistainakin e. p. p. Siirtolaisten lukutaito hawaittiin ylipääntänsä tyydyttäväiseksi. Tiistaina j. p. p. pidettiin taas Raamatun selitys. Keskiwiikkona pidettiin e. p. p. rippi ja Herran ehtoollinen. Tässä on minun mainitseminen, että joka paikassa, ennen rippiä ja Herran ehtoollista, ensin aina pidettiin tutkinto, oliko ripille aikowilla oikea käsitys ripistä ja Herran ehtoollisesta. Ehkä tuuli oli joskeinkin kiinteä, lähdettiin vielä samana päiwänä pienenlaisella soutuweneellä (kun isompaa ei saatu) purjehtimaan Kermanaan. Tuuli oikein lennätti wenettä aal-

*) Näissä uutis-asunnoissa näkee niinkuin Uurassakin ruutalaisia rauta-uunia, joissa turpeita sopii polttaa.

tojen poikki, mutta en minä tiennyt peljätä olenkaan. Utlahämärässä saavuimme Kervanaan, jossa meitä Piehjämäkeläisen Wilhelmi Myhkösen eli Myström'in talossa ystävällisesti otettiin vastaan. Isäntä itse oli pois. Hän oli Westisaareen matkustanut, mutta odotettiin kotia. Tuorstaina ja perjantaina pidettiin täällä tavalliset kinkeritoimitukset hnnä rippi ja Herran ehtoollinen. Lauvantai-aamuna lähettiin käymään Waitokuvasa, jossa samoja toimituksia pidettiin ja iltapuoleen palattiin jälleen Kervanaan. Seuraavana päivänä, joka oli ensimmäinen rukouspäivä, pidettiin tavalliset kirkonmenot ja ehtoopuoleen hartaus-hetki. Samana päivänä pidettiin myös yhteinen kokous, jossa suostuttiin niihin kaikkein siirtolaisten yhteistä parasta tarkoittaviin päätöksiin, joita Uurasja oli tehnyt, ja päätettiin myös että joka kerta kuin pappia saadaan Suomesta täällä käymään, Kervanan ja Waitokuwan siirtolaiset yhteisesti hänelle maksavat 100 ruplaa palkkaa. Maanantai-aamuna lähettiin taas soutuveneellä purjehtimaan takaisin Puumankiin. Siellä pidettiin samana päivänä kokous, jossa suostuttiin samoihin yhteisiin päätöksiin kuin Uurasja ja Kervanasja, jonka ohessa suostuttiin papille maksamaan 25 ruplaa, kun hän vasta käypi täällä. Sekä maanantai- että tiistai-iltana pidettiin hartaus-hetket, joita rukouksilla päätettiin. — Nyt tahdon vielä mainita muutaman sanan siitä talosta, jossa olimme kortteria täällä. Tämä talo, jossa oli kamari ja 2 tupaa, on alkuaan Niukka Saakon rakentama, mutta sen isäntänä on nyt Kaarle Regina, joka, ennen oltuaan Muonion etewimpiä talokkaita, 2 vuotta takaperin on siirtynyt tänne asumaan. Katovuodet ja muut wahingot ovat häntä siihen pakottaneet. Näin se ihmisen onni vaihtelee maailmassa. Ei he kumminkaan kowaa onnen kostausta walittaneet, mutta nähtiwät hywin tyhytwäisiltä, vaikka täälläkin tuntuwia wahingoita olivat saaneet kärsiä. Tiistai-aamuna Maalisk. 9:nä p:nä valmistantiin lähtemään matkaan. Wuonon poikki weneellä purjehdittuamme, lähdimme sitte Wuotkan poikki kävelemään. Tämä kannas, joka ainoastaan on 800 sylen lewyinen, on kesä-aikana suuri ja heinäwä niitty,

josta Puumankilaiset ovat maksaneet 8 ruplaa arentia Wenäjän kruunulle; mutta nyt, kun ovat kolonista-passin itselleen hankkineet, tulee myös tämä arenti-makso laskautettavaksi. — Koska wuonoin sisimmät perukat olivat jäässä, karttui nytkin noin 5 wirstaa käymä-matkaa. Wihdoin tultiin wänpöörin luokse, joka wuodon tähden oli wedetty maalle. Mieswoimalla saatiin se nyt jälleen weteen, jäähywäiset lausuttiin Puumankilaisille, jotka olivat meitä saatamassa, purje wedettiin ylös ja nyt lähettiin taas Wuotkawuonon laineita wiilelemään. Tuuli oli wieno, mutta myöskin, niin että ilman wastuksista pääsimme Uuran satamaan, jossa 6:n aikana illalla laskimme ankkurin. Sieltä mentiin sitte käymällä Uuraan. Mitä luonnon ihanuuteen tulee, on Uura sen puolesta ensimmäinen kaikista Suomalaisten uutis-asunnoista Väämeren rannalla. Sotitörmät ovat korkeat ja molemmin puolin jokea juoksewat pitkin sitä korkeat, jyrkät tunturit, jotka luullakseni ainakin parin penikuorman päästä seuraawat jokea ja wuonoa ulos mereen. Tämä antaa koko seudulle oikein majesteettillisen näön. Toinen etu, joka Uuralla on muiden uutis-asuntoin edellä, on se, että ilmat täällä ovat paljo ystimmät ja tasaisemmat kuin niillä, jotka puuhaawan meren rannalle ovat rafetut. Se on kumminkin merkkillinen asia, että molemmin puolin Puumangin jokea on löyhtynyt wancka koiwikko aina mereen asti; mutta viime wuosina on se tullut enimmäkksi osaksi pois hakatuksi. Kervanan ja Waitokuwan seudut ovat melkein tyhjät puista, joka antaa koko seudulle tuiki ikävän näön. Ei siellä näe kuin joitakuita käyriä, maata kohden nojauneita koiwuja. — Vän-tisissä uutis-asunnoissa walitettiin yleisesti, ett'ei niitthä vielä ole jaettu, josta sanottiin suurta häiriötä ja haittaa seuranneen. Mutta palatkaamme takaisin Uuraan.

Seuraavana päivänä rupestin taas työskentelemään rippikoulussa, jota vielä 5 päivää pidettiin. Keskiwikkona Maalisk. 16 p:nä uudisti 19 rippilasta (10 suomalaista ja 9 lappalaista) kasteensa liiton ja laskettiin ensi kerta Herran p. ehtoolliselle. Ainoastaan 4 lappalaista lasta jätettiin vielä toistaiseksi.

Rauwantaina sitä ennen käytiin hautaus-maalla siunaamassa ruumiita, joita oli toista kymmentä. Samalla niemellä joen rannassa löytyi myös venäläisiä hautaus-ristiä, josta näkyy, että Venäläistenkin ruumiita samaan paikkaan on haudattu. Pyhänä ja seuraavina päivinä vihitettiin myös parikuntia, joita yleensä oli 6. — Maanantaina ennen poislähtöäni Uurasta saapui sinne muuan Rewisoriksi kutsuttu wirtamies Arkankelista, joka oli lähetetty tänne siirtolaisten tilaa tutkimaan. Kuolan Stanowoj oli hänellä muassa. Koko tutkinto näkyi olewan siinä, että hän maanantai-iltana pikimmältään pistäyhi muutamia tupia katsomassa, joita hän päätti puhdistain arweli huonoiksi, ja seuraavana päivänä tarkkaan kirjoitutti ylös kaikkien sekä vanhempain että lasten nimet. *) Tämänöistä henki-kiroituksista sanottiin useasti ennenkin tapahtuneen. Väkempi tutkinto siirtolaisten tilasta, puutteista ja toivotuksista ei tullutkaan kysymykseen. Hallituksen lupaamia uutistalo-lainoja kun kysyttiin, vastasi hän, että niitä kyllä aikaa voitain annetaan, mutta ei vielä niin pian. Kuolassa oli hän kokenut saada tietoja siirtolaisten tilasta ja toimeentulosta. Että Kuolalaiset olivat valmiit herjaamaan heitä keltvottomiksi raukoiksi ja kaikki tavoin olivat kokeneet heitä sortaa, voinee lukija helposti arvata. Että Szprawnika pelkäsi Rewisoria ja jänholainan-asiasa tunsi olleensa väärässä, näkyy siitä, että hän, Rewisorin wasta tultua Kuolaan, oli silmää iskein kutsunut Tuomas Törmästä, joka on Wenäjän kielen taitawa, muutaman nurkan taa ja kowasti kieltänyt häntä ilmoittamasta Rewisorille, miten hän jänholainan-asiasa oli menetellyt. Mutta Tuomas, joka seurasi Rewisoria edes takaisin Kuolasta Uuraan, ei pitänyt Szprawnikan kiellosta mitään, vaan puhui suunsa puhtaaksi. Sitten Szprawnika sanottiin kowasti peljänneen wirtaheittiä jontuwanja. Samoin puhuttiin myös Stanowoista. Mutta eikö nuo herrat liene sopineet? sillä, ennenkuin Rewisori palasi

pois, pidettiin komeat lähtiäiset, joissa juotiin aika lailla.

Mutta ennenkuin lausumme jäähyväiset Uuralaisille, waatii welvollisuuteni minua muutamilla sanoilla mainitsemaan sitä perhettä, jossa minä Uurassa olin kortteria ja jossa minua niin suurella ystäwyhydellä kohdeltiin. Tämä oli Mauri Bergström'in perhe. Bergström on syntynyt Saaparaunalla, jossa hänen isä wainajansa oli tulliwahgina. Nuorena miehenä lähti Bergström Ruijaan onneansa koettamaan. Täällä oli hän nyt muutamia vuosia kalastajana Wesiisaressa ja nai erään nuoren waimon Kittilästä. Mutta kun toimeentulonsa täällä rupeisi käymään waikeaksi, siirtyi hän w. 1859 Puumankiin. Täällä Siukka Saakko teki hänelle alituista kiusaa, jonka wuoksi hän jo seuraavana vuonna siirtyi Muotka nimiselle kansalle. Täällä eli hän nyt perheeseen neljättä vuotta. Tätä aikaa muistelee hänen waimonsa vielä hywin ikäväksi. Wälistä kuin miehensä hiljan pimeänä syys-ajanakin wiikko laudet oli poissa kalastusretkillään, piti hänen yksinään wietää siellä aikansa lastensa kanssa. "Silloin oli judet ja ketut", sanoi hän, "ainoat elävät, joita mellein joka päivä näin juosta kiitävän talomme siwutse". Mutta ei täälläkään suonut Siukka Saakko heidän elää rauhasa, jonka tähden wihdoin wuonna 1864 siirtyivät Uuraan. Bergström on nyt 30:n ja 40:n välillä olewa mies. Waikka Kuotfin puolelta syntynyt, pitää hän itsensä Suomalaisena ja antaa siis lapillensaakin suomalaisen kaswatuksen. Hän on kumminkin kieleltä selwä Kuotfalainen ja Norjalainen. Wenäjän ja Lapin kiellet hän myös puhuu wälttävästi. Todistukseksi hänen tietohalustansa tahdon mainita, että minun kirja-arkkuni tarkastaminen oli hänelle sangen hupaista ja mieluista työtä. Muutamia uudempiä suomalaisia kirjoja, joita minulla oli muassa, luki hän suurella mielisuosiosella. W. A. Castrén wainajan toekseen "Nordiska Resor och Forskningar" mielistyi hän myös sangen paljon. Nämät seikat todistanewat jotain Bergström'in siwistykseen kannasta ja kaikkiin ehdotuksiini siirtokunnan kohoamista warten otti hän erittäin lämpimästi osaa. — Tässä otan nyt kehoittaakseni kunnioitettawia maanmiehiäni kirja- ja rahalahjoilla olemaan awullisina kansakirjaston perustamiseen Uuraan, wakuuttuna siitä, että Herra Prowessori J. S. Forsman, joka jo on osoittanut niin sydämmellistä ja ylemmämielistä ojan-ottoa siirtolaisia kohtaan, on hywäntahtoisesti kirjat vastaan-ottawa ja tulewana kewään ne muutamassa Herra Pallisen'in laiwassa Karabellaa toimittawa.

*) Tämän rewisorin älyä todistaa kumminkin seuraawa hänen lausensa: "Kun Suomalaiset ovat näin huonosti waurastuneet, kuinka sitte woisimme Lappalaisten ajuttamisesta meren rannalle toiwoa jotain hywää".

Maalisk. 17 p:nä lähdettiin, puolisen yön tyämme ja jäähyväiset Uuralaisille lausuttuamme, matkustamaan Kuolaan päin. Muutamat Uuralaiset lähtivät meitä saattamaan Kuolaan. Nyt kuljettiin suoraa tietä tunturin yli. Tunturin poikki ajaessamme nähtettiin meille paikka, jossa eräs Siläinen, Antti Antinpoika Huhtala, ynnä vaimonsa ja 2 lasta Huhtikuussa vuonna 1867 olivat nääntyneet wiluun ja nälkään. He olivat matkalla Uuraan, mutta taipaleella kohtasi heitä kova myrsky, joka ajoi heiltä tien umpeen. Nyt ekshyivät pois oikealta tieltä eivätkä enää mihinkään osanneet. Kun heidän luurankonsa seuraavana kesänä löydettiin muutamasta tunturin lomasta, niin waimolla oli miehen vaatteet päällä, josta nähtiin, että mies oli ennen waimoa kuollut. — Keski-yön aikana haettiin hontta, joka pantiin palamaan ja porot lastettiin ruokailemaan. Tällä muutamia tunteja oltuamme, lähdettiin uudesta ajamaan ja tultiin wihdoin seuraavana aamuna päivän wäljetessä Kuolaan. Nyt mentiin kortteriin porwari Remschinow'in luokse. Talon wäki näytti olewan hywin siivoja ihmisiä. Huone oli waloisa ja tilawa, jotta siinä sopi pitää kokouksia. Mutta ruuan laita ei ollut juuri kehuttawa; sillä Wenäläisillä oli nyt paaston aika. Siitä meillä ei kumminkaan ollut suurta haittaa, sillä Pallisen'in Pietarista palannut asiamies Herra S. Olsen syötti ja juotti meitä (Bergström'iä ja minua) hywäntahtoisesti koko ajan. — Mitä nyt toimituksiini tulee, niin seuraavana päivänä, joka oli lauantai, pidettiin iltapuoleen rukoukset. Pyhästä pidettiin tawallinen jumalanpalvelus ynnä ripin ja ehtoollisen kansja. Iltapuoleen taas oli Raamatun selitys. Seuraawina päivinä pidettiin myös Raamatun selityksiä ynnä rukousten kansja. *) Maarian päivänä pidettiin wiimeinen jumalanpalvelus ja samana päivänä lähdettiin 6:n aikana illalla matkaan, jolloin Suomalaiset ja Norjalaiset saattoivat meitä kappaleen matkaa ulos kaupungista. — En saata olla kiitollisuudella mainitsematta sitä erinomaista kohteliaisuutta, jota Kuolan wirtamiehet, erinomattain Zsprawnika ja Stanowoi, koko ajan osoittivat minua kohtaan. Todistukseksi siitä mainittakoon, että jälkimäinen, minun pyhättämättä, Kuolasta lähtieissäni antoi minulle muutaman nuoren miehen kumppaliksi, joka, seuraten minua 150 wirstaa Sokostrowaan asti, toimitti minulle pitäisen kyydin ja peri takaisin, mitä tulomatkalla oli liikaa maksettu kyytipalkkaa. La'illinen kyytipalkka tekee 12½ kop. jota

porosta penikuormalta; mutta siitä porosta, jolla kyytimies itse ajaa, ei makseta mitään. — Kuinka joutuifasti kulkumme nyt käwi, näkyy siitä, että jo seuraavana päivänä kello 11 illalla kerkesimme Sokostrowaan, jossa oltiin yönä. Maan selän ja Rasnawolofan stantšian wälillä tulivat ensimmäiset joukot "musikoita" (murmaus-kijia) meitä vastaan. Niinkuin tiedetään, waeltaa joka kewät tuhansia henkiä Arkankelin läänin eri osista ja wieläpä etempääkin Bäämeren rannalle kalastamaan. Ellen erehdy, on se Rasnawolofasja, kuin tämä ihmistulwa jakauupi lahteen eri haaraan, joista toinen menee seuraan Kuolaan, toinen taas Kuolan saarenon itäiselle rannalle. Muutamat näistä joukoista kulkiwat käymällä, muutamat poroilla ja nähtiin joskus koirakin meturin edessä. — Pyhäaamuna saapui Sokostrowaan Roudassa asuwa metsäherja, joka nyt palattuansa takaisin Suonista oli menossa Kuolaan. Hänellä oli kanneku, että muuan Suonilaisista oli hafannut poro-aidan, joka Wenäjällä kuuluu olewan kowasti kielletty. Sen wuoksi oli hänen pitänyt sinne matkustaa. Tämä näytti olewan hywin siivo ja hauska mies, niin että hänen seurasjaan oleminen tuntui oikein lystiltä. Wihdoin piti meidän taas lähteä matkaan ja nyt tuli musikoita joukko joukon perästä meitä vastaan. Tie oli myös niin pilalle ajettu, ett'ei askiomme woineet pysyä koldallaan. Loppui sekini tawwal wiimein ja niin tultiin Sashelkaan. Täältä kun wiimein suurella waiwalla saimme kyydin, emme tarwinneet matkustaa kuin 4 wirstaa, ennenkuin meillä jo oli omat porot wassassa. Ne olivat wästikään sinne tulleet. Nyt oltiin hongalla yönä ja lähdettiin seuraavana aamuna Alkalan ajamaan. Tällä taipaleella tulivat Alkalalaiset meitä vastaan. Ne olivat menossa musikkain kyytiin, ja meidän nyt sopi oikein ihaila heidän komeita porojansa, jotka nähtävästi owat peuran rotua. Kyläpaikkaan puolisten aikana tultuamme, olimme siellä sen päivän. Sotkajärwen Esjalta kun kysäisin, mistä Alkalan kyläpaikka on saanut nimensä, niin hän nauraen wastaui: "Lapin Lappalaisen waimo teki koiralle pojan, ja siitä sanotaan nämät Lappalaiset saaneet alkunsa." Seuraavana aamuna lähdimme täältä matkustamaan Suoniin, johon iltapuoleen saavuimme. Täältä oli tie taas aiwan ummessä, jonka wuoksi paluumatkamme olti yhtä ikäwä kuin tulomatkakin. Wihdoin Huhtikuun 6:nä p:nä pääsimme, 11 wirttoa poisja oltuamme, terweinä kotiin.

Helsingissä,

J. Simelius'en perillisten kirjapainossa,

Näytetty: C. R. Lindberg.

*) Muutamana päivänä pidettiin Norjalaisille ruotintielellä Raamatun selitys; Uurasja pidettiin heille ruotifiski rippi ja Herran ehtoollinen.